

Тетяна Фролова

Розкальчка казку

Казки

Львів
Видавництво «Край»
2006

ББК 84(4УКР)
Ф 91

Авторська редакція

Ілюстрації *Марії Василенкої*

ISBN 966-547-235-6

© Тетяна Фролова, 2006
© Марія Василенко, іл., 2006

ЗАМІСТЬ ПРИКАЗКИ

Була пізня осінь. Дерева стояли безлисті і сумні. Лише ялинки пишалися своїми зеленими шатами: от, мовляв, які ми! Незабаром мала початися зима.

Тетянка дивилася на все це з вікна, бо мама не дозволяла їй іти гуляти — холодно. То правда, що холодно. Але просто так сидіти нецікаво. Вона вже і малювала, і з ляльками бавилася, і альбом з фотографіями гортала, а їй однак нудно. Хай би вже скоріше та зима прийшла, тоді можна й на санчата. А так... дивиться Тетянка у вікно та й вигадує всяку всячину. Мама їй вже давно казала, що вона — фантазерка.

— З тебе, доню, мабуть, колись гарна казкарка вийде.

А що? Może й вийде. Ось і зараз...

Перед застільним вікном Тетянчиної хати росте яблунька, невисока, але густа, з пишною кроною. Вітер хитає безлисті гілля, а Тетянці здається, що на гіллі сидить не один вітер і не два, а всі чотири вітри. Сидять собі і гойдаються на гілках, як діти на гойдалці. Тетянка відразу бачить їх розкуйовджені чуби, їхні плащі розвиваються і від них здіймається ще більший вітер.

— Гой-да! Гой-да! — вигукують вітри і поскрипують Тетянчина яблунька.

— Мені мама нізащо не дозволила б так гойдатися, — якось сумно сказала дівчинка. — Так і впасті можна.

А вітрам що? Гойдаються собі все дужче і дужче.

— Гой-да! Гой-да!

— Ну-ну! — свариться Тетянка пальчиком через вікно. — Попадаєте.

А тоді що?

Дівчинка припадає до шибки, щоб її почули.

— Глядіть же, гілляку не зламайте. Бо я вам тоді!

Тетянка ще раз накивує пальчиком. А вітрам що? Гойдаються собі.

«От вони, мабуть, багато знають. Це ж всенъкий світ перед ними! — думає собі Тетянка. — А казок, певно, знають стільки, що й не переслухаєш. От якби розказали хоч одну...»

І дівчинці дуже хочеться поговорити з вітрами. Вона знає, що мама за таке її сварила б. Але мами нема. І бабусі теж нема. І Тетянка зважується. Вона відчиняє вікно. Бо хіба ж через шибку вітри її почують? Вітер вривається до кімнати. Добре, що тільки один. Він бавиться шторами, немилосердно шарпає їх. Ого! Так і зірвати може! Буде тоді! Вітер куйовдить Тетянчине волосся. Дівчинка сміється і гукає до вітру:

— Ти краще розказав би мені казку.

— Угу-гу-у! — гуде вітер. — Казку? А чому ж тобі бабуся казок не розказує? Угу-гу-у!

— Розказує, — голосно гукає дівчинка, але вітер забиває їй подих і вона кашляє.

— Розказує. Але бабуся ще ходить на роботу і їй ніколи.

— А мама? — свистить вітер.

— А мама... вона також працює. А як приходить додому, то їсти варить, пере, шиє. Їй теж ніколи.

— Тоді читай сама. Угу-гу-у! — гуде вітер.

— Я ще не вмію добре читати, — зізнається Тетянка. — Літери я вже знаю, але складаю їх дуже повільно. Слово якесь ще прочитати можу, а щоб цілу казку — то ні.

— Вчися, — засвистів вітер і повіяв так, що розчинилися двері до другої кімнати.

— Ой, — скрикнула Тетянка, — не треба так. А то мене мама сваритиме. І бабуся також.

— Га-га-га! — сердито засміявся вітер і дівчинка зрозуміла, що тепер їх у кімнаті було два. Тетянці стало дуже холодно. Вона хотіла зачинити вікно, але чомусь не могла поворухнутися.

«Я, здається, застудилася. Тепер мене неодмінно сваритиме мама. І бабуся також» — подумала дівчинка. І тут вона почула суперечку двох вітрів.

— Ти чого залетів сюди, Північний вітре? Хіба не бачиш, що дівчинка зовсім замерзла?

— То й що? Адже вона нечемна. Навіщо вона відчинила вікно? Хіба мама їй дозволяла? Га-га-га! Навіщо? Тепер їй від мами влетить. Га-га-га! От і добре, що влетить!

— Вона просто ще зовсім маленька і не знає, як це небезпечно відчиняти вікно, коли надворі вітер.

— Га-га-га! От і бався з нею, Південний вітре, коли тобі робити нічого. Ти ж у нас такий.

— А ще ця дівчинка любить казки.

— Га-га-га! Казки! Дуже смішно! Га-га-га! Ото насмішив! Казки! Давай краще заберемо її з собою. Ото сміху буде.

— Ні-ні! Не можна мене забирати. Я буду плакати, — хотіла сказати Тетянка, але не могла сказати нічого чи то від холоду, чи з переляку.

— Геть звідси, — засвистів Південний вітер. — Ти тільки й вмієш, що маленьких дітей лякати. Вітри стали битися. З вікна попадали вазонки, одна штора таки зірвалася. Нарешті Північний вітер вилетів з кімнати, а Південний сказав:

— Зачиняй вікно, дівчинко, і більше ніколи його не відчиняй, коли мами немає вдома. А особливо, коли надворі вітер. А казку я неодмінно тобі

розвівом. Я сам дуже люблю казки. Коли ти заснеш, я прийду в твій сон — і тобі присниться казка.

— А ти не будеш мене лякати?

— Нізащо в світі! Ну, я полетів наздоганяти своїх братів. До побачення, дівчинко! До зустрічі у твоїх найкращих снах!

І Південний вітер полетів.

Тетянка зачинила вікно. В хаті стало тихо, але було холодно. Вітри вивіяли з хати все тепло. Тетянка накинула теплу одежину і стала наводити в хаті порядок. Але це їй не дуже вдавалося, бо вона була ще зовсім невеличка.

— Доведеться розказати мамі, — зітхнула дівчинка. — Бо як інакше поясниш, чому розбилися вазонки? Ох, і сваритиме мама! Але зате я з Південним вітром познайомилася. Він тепер мені казки розповідатиме. Ой, як цікаво! А може він забуде? Ні, не забуде. Чомусь я думаю, що не забуде.

З того часу Тетянці стали снитися дивовижні казкові сни. Мама захвилювалася і навіть повела дівчинку до лікаря. Але лікар засміявся і сказав, що це дуже цікаво, що він і сам хотів би, аби йому щось таке приснилося.

— Нічого страшного, — сказав, — у дітей це часто буває. Тільки, Тетянко, не забудь тих казок. Добре запам'ятай їх. А коли виростеш і не покинеш любити казки, тоді запишеш їх для дітей. Нехай читають і посміхаються. Бо це дуже гарно, коли посміхаються діти.

Так і сталося. Тетянка виросла, стала казкаркою і записала для вас ці казки.

ЗАЧАРОВАНИЙ БЕРЕГ

Село Чорнобrivці розташувалося собі в прегарній долині. Таке собі мальовниче українське село. Ніби й непримітне, а хто в тому селі хоч день поживе, той довіку вже його не забуде. На краю села річечка маленька жебонить, Жовтянка. Невеличка така — то й добре: за дітей можна не переживати. Вони хлюпочуться в ній, як ті каченята, від ранку до вечора. І батьки спокійні, бо втопитися в Жовтянці просто неможливо, навіть, якби хто й захотів — потічок собі. А колись, кажуть, ще була могутня ріка. З нею не можна було жартувати, бо як розгнівається, як розіллеться... Давно це було, ще коли дід Демид парубкував, ще тоді, коли на протилежному березі широкої і глибокої Жовтянки жив Чорний король зі своєю принцесою. Та коли вже мова заходить про Чорного короля, то дехто послухає, послухає та й скаже:

— Ет, дурниці! Казки для дитячого садка.

Не вірили — то вже й сумнівалися, чи була їхня Жовтянка і справді колись могутньою широкою рікою. Дехто і ці розповіді готовий назвати казкою для дитячого садка.

Недалечко від річки Жовтянки у вишнику стояла Галина хата. Невеличка, хоч і нова, дуже ошатна, аж любо було на ту хату дивитися — кожному в око впадала. Галина у батьків була єдина дочка. Батьки пишалися своєю донькою. Ще б не пишатися! В цілому селі не знайдеш кращої дівчини. Їй щойно виповнилося вісімнадцять, а вже золота обручка виблискує на її руці. Це її хлопець Микола одягнув Галині на палець обручку, щоб всі знали, а особливо хлопці, що Галина — його наречена. Щоб ніхто не зважувався і наблизятився до дівчини, не те, що розмовляти з нею чи, боронь Боже, підморгнути їй. Восени Микола намірився сватати Галю. Батьки спершу не погоджувалися: мовляв, молода ще. А потім, коли побачили, що між молодими все вже домовлено, дали собі спокій. А що заперечувати, коли донька, як тільки побачить свого Миколу, то аж світиться від щастя.

Вже кілька ночей поспіль Галині снivся сон... Один і той самий сон... Сниться їй, ніби стоїть вона на березі річки. Але це не та річка, що протікає в їхньому селі. Ні, це не їхня весела Жовтянка, в якій хлюпочуться діти, а вранці, коли діти ще сплять, в неї, як у дзеркало, видивляється сонце. Їхню Жовтянку влітку і перебести можна. Ні, це була не їхня Жовтянка, а широка і, вочевидь, глибока річка. Вода в ній була важка і темна, а хвиля била могутня і дужа. Світив місяць, але чомусь не заглядав у цю

річку, його світло не відбивалося у її воді. Коли Галина довго дивилася у глибину, то у неї паморочилася голова, і дівчина боялася, що ось-ось впаде. Тоді вона згадувала, що все це їй сниться, і досить їй прокинутися, як усе це зникне. А найцікавіше було те, що на протилежному березі стояла чорнокоса дівчина у довгій темній сукні і, здається, боса. Вона розчісувала довгу чорну косу золотим гребінцем. Гребінець блищав під місячним світлом і коса відсвічувала чорним полиском. Дівчина, мабуть, була дуже вродлива. Та про це можна було лише здогадуватися, бо так здалеку, та ще при блідому свіtlі місяця її годі було роздивитися. Чорнокоса дівчина кликала Галину до себе, на свій берег. Не голосом кликала, а порухом руки: ходи, мовляв. Галина знизувала плечима і показувала на широку і глибоку річку: мовляв, як мені до тебе, коли тут ні мосту, ні броду? Так вони жестами перемовлялися вже декілька ночей.

То був якийсь чудний сон. Галя розказала про нього своїй матері. Мати ж була заклопотана своїми буденними справами і не дуже й дослухалася до тих доноччиних снів.

— Ет! Спиться — то й сниться, — сказала. — Не дуже на те зважай. Ріка — то, либонь, дорога. Може образумишся та й все-таки поїдеш кудись поступати. Бо що той заміж? Встигнеш ще. Твій Микола нікуди від тебе не дінеться. А місяць... що ж, місяць — це, либонь, хлопець. Сон в руку. Он ще трохи почекай — і твій місяць зійде, Микола з'явиться. От тобі і твої сни. Що ще дівчині може наснитися? Клопотів ніяких, хлопці та соловейки. От коли діти обсядуть, тоді інша річ. Не встигнеш і до подушки доторкнутися, а вже й заснеш, без всяких снів. Не встигнеш заснути — а вже й вставай, бо дитина плаче. Ох-ох-ох! Спи, дочки, поки дівка. І нехай тобі ясний місяць сниться, щоб на добре.

Цієї ночі Галя заснула рано і якось відразу. Як її мама казала: не встигла й до подушки доторкнутися. Тільки склепила повіки, як перед нею знову показалася та сама річка, місяць і чорнокоса дівчина, що чесала золотим гребінцем свою довгу косу. Все повторювалося. Знову та дівчина кликала Галину і знову Галина скрушно хитала головою і показувала на річку. Аж раптом чорнокоса зробила якийсь рух руками, певно, плеснула в долоні. І тут де не взялися два хлопці. Вони миттю кинулися до води. Ще мить — і по воді поплив легкий човен. Він плив напереріз течії прямісінько до того берега, де стояла Галина. Човен уtkнувся носом в прибережний пісок, Галина ще почула легкий шурхіт. Два молодих веслярі — тепер Галина добре могла їх роздивитися — мовчки чекали і все дивилися на дівчину. Один з веслярів був все-таки трошки старший, але обидва були молоді та гожі. Галя нерішуче переступала з ноги на ногу і ніяк не могла зважитися довіритись тим двох молодим веслярам

і легкому човну. Чорнокоса дівчина з протилежного берега енергійно показувала, аби Галина сідала в човен. І Галя нарешті зважилася. Як тільки дівчина сіла в човен, він відплів і попрямував до другого берега. Галі було і страшно, і цікаво. Нарешті вона зможе зблизька роздивитися ту чорнокосу красуню і поговорити з нею. Все це було дуже схоже на цікаву казку, а казки Галина ще й досі любила, хоч була вже цілком доросла.

Ось і берег. Галя вистрибнула з човна і підбігла до чорнокосої дівчини.

— Привіт, — сказала.

— Привіт тобі, дівчино з протилежного берега, — прозвучало довкіл. Галя спершу не могла нічого збагнути. Хто ж з нею говорить? Чорнокоса дівчина і рота не відкрила, і губи її були міцно стулені, навіть не ворухнулися. Вона все чесала та й чесала свою довгу косу.

— Мене звати Галина, Галя.

І їй відповів ніби цілий хор жіночих голосів. Голоси лунали звідусіль, відлунювались, повторювались.

— Я рада тобі, Галю. Тепер ти будеш найкращою моєю подругою.

— Але я не можу тут довго затримуватися. До ранку я вже мушу повернутися додому. Мої батьки будуть переживати, особливо мама. Та й хлопець мій Микола.

— Тепер для тебе більше нема ні батька, ні матері, ні твого хлопця. З нашого берега на протилежний ніхто ніколи не повертається.

Галі стало страшно.

«Який жахітний сон» — подумала. А в голос сказала:

— Але ж це сон, сон! Я знаю. Мені треба тільки прокинутися.

— Досі це було так. А як тільки ти перепливла на наш берег, тепер ти наша!

— Наша, наша, — як відлуння обізвалося довкілля. Галя ледве не плакала.

— Я не ваша, не ваша! Я просто так припливла, не назовсім.

Нарешті губи чорнокосої дівчини ворухнулися, і вона сказала:

— Бідна дівчина! Мені жаль тебе. Просто я тут дуже самотня. Мені так хотілося мати приятельку. І я обрала тебе.

— Скажи, хто ти.

— Я принцеса Квітана. Роздивитися довкола. Ти бачиш, скільки тут квітів? І всі вони так принадно пахнуть. Придивися — і може тобі й не захочеться повертатися на протилежний берег.

— Ні-ні! Ніяка сила не змусить мене залишитися тут.

Почувся сміх. І знову хор жіночих голосів.

— Не так, дівчино, зовсім не так. Ніяка сила не зможе повернути тебе на твій берег.

— Скажи, принцесо, а чому вони всі відповідають за тебе? Ти ж не німа. І тут знову ледь ворухнулися губи чорнокосої дівчини:

— Я не можу, — пошепки сказала Квітана, і на очі у неї навернулися слізни. — Я й так переступила батькову заборону. Мені не можна розмовляти, бо мій батько покарає тебе та й мене. Слухай мене уважно. Ніколи не знімай з пальця свою обручку. І не даруй її нікому, навіть мені, як би тебе не умовляли.

— Ні, тут щось не так, — сказала Галина. — Що ж це за королівство у вас таке, в котрому принцеса не сміє розмовляти?

— Це — зачарований берег — найпрекрасніше королівство на світі. А принцеса Квітана — найпрекрасніша і найщасливіша з усіх принцес.

— Ану замовкніть всі. Я хочу говорити тільки з Квітаною.

Шелест пройшов, наче легкий вітерець пронісся. І Галя знову почула шепті принцеси і побачила, як ворушиться її бліді губи.

— Не накликай на себе біду. Не треба тобі зі мною розмовляти. Тут діють свої закони, яких ти ще не знаєш.

— І знати не хочу.

— Ти мусиш коритися нашим законам, — пролунало довкіл.

Тут знявся сильний вітер. Стало холодно. Галина підійшла до дерева і вхопилася за нього, щоб не впасти.

— Батько мій, Чорний король, — тихо шепнула принцеса і зімкнула свої бліді уста, наче й не вона щойно розмовляла. В повітрі з'явилася чорна колісниця, запряжена вогняними зміями. Місяць сковався за хмари. Настала темрява, тільки світилися очі і вогняні паші зміїв. З колісниці вийшов опецькуватий чоловік у чорній блискучій короні. Був схожий на порослий мохом трухлявий пеньок, на котрий для чогось посадили незграбну голову. Від того старого пенька якось чудно виростали ноги і руки. Він заговорив, як не дивно, своїм власним голосом. Довкілля мовчало.

— З ким це розмовляла моя люба донечка?

І все довкола озвалося, і ті голоси повторювалися, як відлуння.

— З дівчиною з протилежного берега.

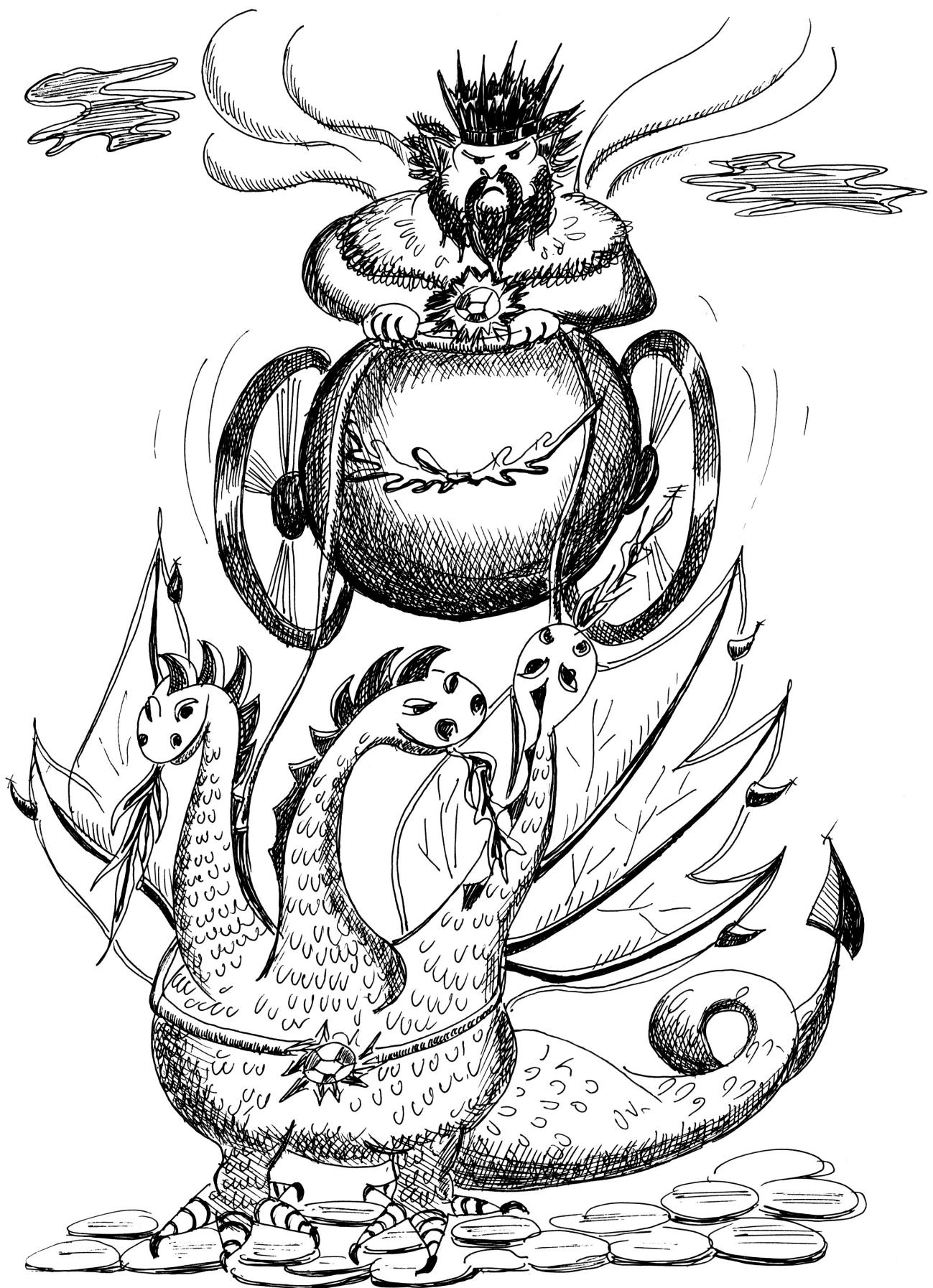
— Замовчіть. Я хочу чути принцесу. Говори, принцесо, я тобі дозволяю.

— Так, я розмовляла з дівчиною з протилежного берега. Ти сам дозволив мені її покликати. Мусила ж я їй все пояснити.

Страшний чоловік у короні зупинився навпроти Галини.

— Це ти дівчина з протилежного берега?

— Так, — відповіла Галина і з жахом відчула, що їй важко стає говорити. На мить їй здалося, що вона ось-ось втратить свідомість. Величезним зусиллям волі вона втрималася на ногах і змусила свій розум не піддаватися ніяким гіпнотичним діям.

— І як тобі у нас? Подобається? — спитав Чорний король.

— Ні. А найбільше не подобається те, що принцесі не можна розмовляти. Це жах!

— А їй в тому нема потреби. Ану, скажіть мені, чи щаслива принцеса Квітана?

І почулися голоси:

— Щаслива, найщасливіша в світі.

— Чула? То навіщо їй розмовляти?

— Це брехня! Не може бути щасливою принцеса без власних слів і без власного голосу.

— А ти смілива, скажу тобі. Ну, та нічого. Поживеш у нас — до всього звикнеш.

Обшліфуєшся, як оті камінчики в воді. Знаєш, які вони гладенькі? Бачила колись? Тримала в руках? І ти такою станеш.

— Не стану!

— Станеш. Страйвай, страйвай... А що це в тебе таке? А-а, обручка! А я собі думаю: чому мої очі увесь час зустрічають якусь протидію, що не дає мені повної влади над тобою? А це обручка!

Й його голос несподівано набрав якоєсь м'якості.

— Скажи, дівчино з протилежного берега... Тебе, здається, Галиною зовуть? Скажи, Галино, чи не хотілося б тобі зробити принцесі щось приємне?

— Хотілося б. Але що я для неї можу зробити? Я — проста дівчина, а вона — принцеса.

— А ти подаруй їй свою обручку. У принцеси, звісно, багато всяких коштовностей. Але їй буде приємно мати від тебе саме цю обручку.

— Коли принцеса має так багато коштовностей, то навіщо їй моя скромна обручка? У мене ж більше нічого нема.

— А... а... знаєш що? Ви могли б обмінятися обручками. Вона тобі дала б свою, а ти їй...

— У нас обручками обмінюються тільки наречені — хлопець і дівчина. Та й не проміняю я свою обручку ні на яку іншу, навіть на найкоштовнішу. Бо мені її мій коханий подарував. Восени він мене посватає — і я стану його дружиною.

— Дурниці! Все це дурниці! Тут нема ніяких коханих. І ніхто тебе не посватає, бо ти ніколи не повернешся на свій берег.

Тут Галі стало по-справжньому страшно. І вона попросила:

— Відпустіть мене, Ваша Величність! Там за мною плачуть мати і батько, мій хлопець побивається.

— Поплачуть і перестануть. А ти розважатимеш Квітану. У нас також буває весело. Можеш собі побавитися з веслярами. Та й зі мною. А що?

Не такий я вже й старий. Ти заспокойся і забудь за свій берег.

— Ніколи.

— Мені пора. Незабаром вже зійде рання зірниця.

— О, а потім зійде сонце і розвіє всі примари. І я прокинуся, і побачу знову свою рідну річну Жовтнянку.

— Дурна дівчино! Сходу сонця ти вже більше не побачиш ніколи, як і його заходу. Коли сходить зірниця, ми всі засинаємо і спимо, аж доки на небі не зійде місяць.

Галя заплакала. Вона з докором дивилася на Квітану.

— Навіщо ти покликала мене сюди? Навіщо? Виходить так, що ти наче вбила мене.

Квітана мовчала. Вона не мала що сказати. І не могла. Може й сама вже шкодувала, що таке зробила. Поступово весь зачарований берег огорнув сон. Десь взялися розкішні постелі з квіток. Аромат квітів посилився, він п'янив, дурманив, навіював сон. Берег вкрився м'якою завісою з туману, і ту завісу не міг пронизати жодний, бодай найменший, сонячний промінь. Насталатиша. Все заснуло. І Галина також. А що їй снилося? Можна було б і не питати: хата, мама, батько і Микола. А ще їхня маленька річечка Жовтнянка. Сонце пронизувало її до дна, і на дні було видно кожен камінчик. Це був гарний сон. Але ж тільки сон!..

Прокинулось все тоді, коли на небі висвітився місяць. Галина зіскочила на рівні ноги. Її обурення не мало меж.

— Та що ж це таке? Ви тут так і живете? Без сонця? Без денного світла? Тільки вночі?

До неї підійшов молодший весляр.

— Отак і живемо, дівчино. Заспокойся, бо ще хто почує — тоді лиxo.

— Чи може бути ще гірше лиxo?

— Може, красуне, може. За непослух король обертає всіх непокірних на тіні, а їхні голоси звучать, як відлуння. Та ти їх вже чула.

— Чому ж ви привезли мене сюди, не попередивши? Як вам не соромно! Як розбійники з великої дороги.

— Принцеса звеліла. І зовсім ми не розбійники. Ти сама увійшла в човен, ніхто тебе силоміць не брав.

— Бо я не знала. А ви... принцеса звеліла! А ваші ж голови де були?

— Які там голови! Та ти не побивайся так. Якщо хочеш, то я можу бути твоїм хлопцем. Ти мені подобаєшся. Бо другий весляр в принцесу закоханий. Тільки на неї й дивиться.

Підійшов і другий весляр. Галя до обох благально протягнула руки, промовляючи:

— Веслярики, голубчики! Відвезіть мене на той берег! Вік вашу ласку пам'ятатиму.

- Не можемо, красуне. Ми не підвладні собі. Якби це від нас залежало.
- А від кого це залежить? Від принцеси?
- Та ні, від неї також тут не багато залежить. Вона ледве ублагала короля, щоб дозволив тебе привезти.
- Варта було благати! Щоб убити мене молодою, зі світу звести!
- Принцеса дуже сумує. Не варта на неї сердитися.
- Сумує! Принцеса, бачите, сумує! Нібито їй стане легше і веселіше, коли ще й я поряд з нею сумуватиму та плакатиму!
- Ти звикнеш. Як і ми позвикиали.
- Не збираюся я звикати. Я додому хочу. Там у мене хлопець є, Микола, найкращий в світі. Та й батьки мої побиваються. А я тут у якомусь нічному царстві чи королівстві! Живу — як не живу! Та я розтрясу все ваше королівство, а Чорного короля за бороду волочитиму, аж доки він не відпустить мене додому.
- Тсс! Ти накличеш на себе біду. Та й на нас.
- А мені однаково.
- Нічого ти, дівчино, не зробиш. Король сильніший, ніж ти думаєш. Скажу тобі більше. Він не просто король, він — чаюдій. А ще він дуже не любить бунтарів. Тихо. Он він. Хтось йому вже доніс.
- І веслярі притьмом відскочили від дівчини.
- Страхопуди, — сказала Галина. І тільки вона те сказала, як на землю опустилася літаюча колісниця, запряжена вогняними зміями, а з колісниці зіскочив Чорний король. Він був розгніваний, і весь його гнів впав на Галину.
- А ти, дівчино з того берега, ще й досі не заспокоїлася? Все ще бунтуєш? Гляди мені! Я того не люблю.
- А яке мені діло до того, що ти любиш? Ти ж не цікавишся, що люблю я. Я люблю сонце, а тут у тебе тільки ніч.
- Король зло захищав.
- Доведеться тобі з тим змиритися.
- Не змирюся ніколи!
- І розтрясеш мое королівство. Так мені сказали?
- І розтрясу.
- І мене волочитимеш за бороду. Так мені сказали?
- І волочитиму. Аж доки мене не відпустиш додому.
- І ти не боїшся мене?
- Не боюся.
- Ну підійди до мене, моя крихітко.
- Галина стала навпроти Чорного короля, не наближаючись до нього, однак не відводячи свого погляду від його каламутних від зlostі очей.
- Смілива! Подаруй мені свою обручку! Ну подаруй!

— А навіщо тобі моя обручка?

— Тоді я з тебе, моя голубонько, знаєш, що зроблю? Ні, ти навіть не уявляєш, що я тоді з тебе зроблю. Тінь, ніщо.

— Але обручка в мене.

— Так. На жаль.

Але тут зійшла рання зірниця. Незабаром мало зійти сонце. Король щез. Все королівство потихеньку почало занурюватися в сон.

— А я не буду спати, — сказала сама собі Галина і відійшла трохи в бік від квіткових постелів. Квіти п'янили своїм ароматом, очі самі заплющувалися, але Галина дала собі слово не спати. Вона бачила, як Квітана вклалася на свою квіткову постіль. Принцеса махнула Галині рукою: мовляв, іди, лягай. Але Галина до своєї постелі і не підійшла. Вона дивилася туди, звідкіля ось-ось мало з'явиться сонце. З'явиться сонце, і вона перебреде маленьку річечку Жовтянку — і опиниться на своєму березі. Адже це зовсім близько. Їй би тільки вирватися звідси, з того зачарованого берега. Легка завіса з туману поступово ховала річку, берег і сонце, що ось-ось мало зійти.

— А що, коли я спробую розгорнути ту завісу, пройти крізь неї?

І спробувала. Туман був густий, аж липкий. Руки стрягли у ньому аж по лікті. Дівчина спробувала зануритися в нього, пройти крізь нього. Їй би тільки глянути краєм ока на сонце, на маленьку їхню річечку Жовтянку, на той берег. Туман обгорнув її всю, не давав дихати, налягав на груди. Обез силівші, Галина вийшла з тієї туманової завіси і тут-таки впала, чи сонна, чи непритомна.

А вдома у Галини переполох: зникла донька.

— І куди вона могла піти? — плакала мама.

— Чекайте, не плачте, — втішали сусіди. — Може до товаришки якої пішла та й забарилася. Не маленька ж, не заблудилася.

— Та до якої товаришки! Всі її товаришки живуть тутечки, близенько. Ой, Боже ж мій! Та де ж вона могла подітися?

Всі міркували, прикидали, але годі було щось придумати.

— Якби річка була більша, то можна було б подумати щось страшне. А так... жабі по коліна.

Батько слухав ті бабські плачі та теревені, а потім сказав:

— Ви собі як хочете, а я йду заявити в міліцію. Нехай шукають.

— Ага, вони знайдуть! Аякже! Я пам'ятаю, як позаторік...

І почалися спогади та нарікання і на міліцію, і на голову сільської ради, і на погоду. Микола стояв понуро і теж слухав той жіночий щебет. Він радий би був, аби всі вони розійшлися, щоб можна було серйозно поговорити з батьками, порадитися, що робити. Нарешті сусіди стали пот-

рохи розходиться. Кожна згадувала раптом про якісь нагальні справи. Врешті-решт зосталися тільки батьки, Микола і Галина хресна.

— Отепер нарешті можна й говорити, — сказав батько, — а то скрекочуть, як сороки. І все без пуття.

— Ти не те кажеш, старий, — заступилася за сусідок мами. — Люди співчують, журяться разом з нами.

— Толку з того.

Тут втрутився Микола. Він говорив рішуче, був налаштований на якусь дію.

— Ми не маємо часу на суперечки. Треба думати.

— А що ти тут придумаєш? Я йду на міліцію, — підвівся батько. Але Микола щось не дуже вірив, що міліція тут чимось допоможе.

— Міліція нехай шукає, але й нам нема чого сидіти, склавши руки, — сказав хлопець. — Галина мені сон якийсь розказувала. Нібито її якась дівчина кликала з другого берега річки. Може тут криється якась розгадка?

— Може й криється, — загадково сказала Галина хресна, тітка Марія.

— Так, так, — згадала мати, — і мені щось таке Галля казала про сон. Та я собі тільки посміялася з того. Хто в наш час серйозно вірить у сни? Пам'ятаю: річка широка, місяць і дівчина на протилежному березі. Довгу чорну косу чесала. І все ніби кликала нашу Галину.

— Ото вона її й зманула, — сказала тітка Марія.

— Хто «вона», тітко? — похопився Микола.

— Не знаю. Але щось тут криється. Кажете, цей сон їй снився не раз?

— Так. Кілька ночей.

— От що я вам скажу, — голос тітки Марії звучав впевнено і рішуче.

— Міліція тут ні до чого. Нема чого й турбувати. Треба йти до баби Осипихи.

— До тієї відьми? — спаленів батько. — Тъху! Набридли мені ваші бабські теревені. За бабу Осипиху заступилися всі. А тітка Марія аж встала та й у боки взялася.

— Дурне кажете, куме. Яка вона відьма? На травах знається, дівчатам ворожить — то правда. А скільком вона допомогла? Кому з коровою щось станеться, кому дитина заслабне, — всі біжать до Осипихи. Відьма! Вона просто стара і мудра жінка. Багато чого знає, та не все розказує. І треба до неї йти. І більше нам ніхто нічого не порадить. Так і вирішили. Тітка Марія пішла з Миколою.

— Він хлопець молодий, може забуде щось розпитати чи чогось не запам'ятає. То я вже краще з ним піду.

На краю села маленька хатина. Кругом ней такого зілля, таких кущів та дерев, що, якби не знав, то й не помітив би. От стали Микола з тіткою Марією на порозі, аж їм назустріч баба Осипиха, та така лагідна, така усміхнена, як саме літо.

— Заходьте, заходьте. З чим прийшли, люди добрі? З добром чи з бідою? Хоча могла б і не питати. До мене завжди з бідою ходять. Во коли добре, то забувають про бабу Осипиху. А коли біда, то згадують. Та нехай би й навіки забули, аби лише всім добре було. Одначе я розговорилася. Вибачайте вже мені старій. Живу самотою — то й рада, коли нагода випаде, щоб з кимось поговорити. Розповідайте, з чим прийшли. Тітка Марія підбирала слова.

— Та от... хрещениця моя пропала.

— Пропала? То хіба ж з тим до мене? На міліцію треба йти.

— Та, бабо, вона не зовсім звичайно пропала. Зманула її, видно, чорнокоса дівчина, що все кликала та й кликала її з протилежного берега. Та й розказала все бабі Осиписі: і про Галин сон, що повторювався кілька ночей поспіль.

— Так-так... — задумливо сказала баба Осипиха.

— То, либонь, таки правду розказують люди про Чорного короля та його дочку Квітану. А я, бач, думала, що все це казки.

— Квітана, — здивувався Микола. — Я й імені такого не чув.

— Колись то було. Дуже давно. Про те може розказати хіба дід Демид, а йому вже давно сто літ минуло. Зараз, либонь, сто десять... Тоді наша річка Жовтянка ще рікою була. На протилежному її березі жив Чорний король. Звідки він до нас прибився, того ніхто не зінав. Одні казали, що його королівство було десь дуже далеко, а другі — що в нього взагалі королівства ніякого не було. Але всі величали його королем. І палац у нього королівський був, як годиться, там же ж таки, на другому березі нашої Жовтянки. Кажу ж, Жовтянка наша широкою рікою тоді була. Пружна хвиля груди її піднімала, човни по ній плавали, риба у її водах водилася. Словом, ріка. Не те, що зараз. А ще я вам нічого не сказала про його дочку, про принцесу Квітану. Про королеву ніхто нічого не зінав. Чи була вона, чи й не було її зовсім. А про принцесу... найстарші люди й досі її згадують. Гарна була, що й не сказати. А особливо її довга чорна коса. Згадувати — згадують, а надто той дід Демид. Ну, звісно, не дідом він тоді був, а парубком років десь так двадцять. Закохався парубок Демид у ту принцесу, та так, що спасу нема. Щовечора до дівчини вчащає. Та й вона не від того, щоб з парубком любенько постояти. Вже й про весілля стали думати. А тут батько похопився:

— Ти диви! Я й не помітив, як ти вже й виросла... та пам'ятай, за простого парубка я тебе не віддам. І не mrій.

— Тату, але ж я його люблю. І він мене любить.

— Дурниці! Дівочі вигадки! І думати не смій. І парубкові своєму скажи, щоб і не думав. Бо пропаде хлопець. Зі світу зведу, в ріці утоплю, у звіра оберну.

— Тату!

— Я король! Всі шанувати мене мають, коритися мені. І ти, дочка, також.

Як не плакала Квітана, як не просила батька, — не помогло. Заборонив він дочці зустрічати з Демидом.

— І дивитися в той бік не смій, — сказала Чорний король. Та хіба любов визнає заборони?

Тільки вечір настане, тільки місяць зійде, бере Демид легкого човника — та й мерщій до милої на той берег. А там сховає човника у шелюгах, а сам до зірниці ранкової з дівчиною стойть. Довідався про те король, підстеріг закоханих та й заточив Демида в темницю. Ледве ублагала Квітана, щоб на звіра не обернув. А треба Вам знати, що той Чорний король ще й на чараках зневажався — от і чаклував собі в межах свого королівства. За межі щоправда не виходив. Якось підкупила Квітана сторожу та й вихопила з темниці свого Демида. Один із сторожів з Демидом на наш берег втік, боявся, щоб король його не покарав. А другий і не тікав, бо теж був закоханий в принцесу. Він нічого їй про те не казав, бо зневажав, як кохає вона Демида. Він тільки незмігно дивився на дівчину, і нішо не могло його змусити відірвати свій погляд від її вродливого личка. А вона під тим поглядом паленіла, та не переставала сумувати за своїм Демидом.

Король впевнився, що ніяк не заставить доньку забути свого коханого, подумав, погадав — а поблизу нема жодного принца, жодного жениха, гідного його доньки. Думав він, думав та й зачарував протилежний берег нашої Жовтянки. Він покрив його завісою з туману і, скільки б хто не шукав, то не знайде ні королівського палацу, ні Чорного короля, ні принцеси Квітани. Кажуть, що Демид ходив шукати — даремна справа. Так він і зістарівся, не одружуючись, і живе тепер безрідний та самотній. Жовтянка обміліла. Вже давно човни по ній не плавають, риба не водиться, хіба що жаби. На другий берег і дитина легко може перейти. Дехто із старших, пам'ятаючи розповідь про Чорного короля, застерігає дітей, аби не ходили на той берег, а деякотрі вважають, що це казка, та й байдуже їм. А воно бачите, як обернулося... Я й сама не знаю, як Вам зарадити. Хіба так зробимо: ти, парубче, поговори все-таки з дідом Демидом. Може він що нарадить. Хоч і древній він дуже, та все ж. А я пораджуся зі старшими від себе.

— А є такі? — запитав Микола, дивуючись, бо баба Осипиха виглядала дуже старою.

— Та ж певно, що є, — посміхнулася стара. — В лісах наших та між болотами живуть бабусі ще древніші за нашого діда Демида. Тільки мало хто знає про те. Та й нашо людям те знати? Будуть докучати всячими клопотами, а в такому віці вже не до них. Аби лишень зі своїми впоратися. Та у Вас випадок не зовсім звичайний, особливий. То я вже потурбую кого слід. То добре, Ви вже собі йдіть, бо у мене ще багато всякої мороки. А за три дні приходьте. Будемо щось робити.

— А скорше, бабусю, не можна? — засмутився Микола, що доведеться ще чекати цілих три дні.

— Ні, хлопче, не можна. Справа ця дуже серйозна. Доведеться потерпіти. Подякували старій та й пішли, вірячи й не вірячи всьому, що почули. Миколу сердило, що треба ще чекати. Він ладен був вже сьогодні щось робити: кудись кидатися, з кимось битися, аби визволити свою Галю. А тут треба було ще чекати. Цілих три дні! Та нічого не вдієш. Чекати — то й чекати.

Прийшов Микола до діда Демида, розказав йому про свою біду та й попросив поради.

— Гай-гай, — зітхнув дід Демид. — Так давно це було, що й літ не злічити. А весна все одна і та ж — Квітана. Чи принцеса, чи ні, а люблю я її й досі, хоч серце вже, здається, мохом поросло, а згадаю — і помолодію, і серце про літа забуде. Літ багато, а весна одна. Та, коли побачив я свою дівчину, тоді та весна й почалася. А тобі, хлопче, от що скажу: не дістати тобі твоєї дівчини. Шукай собі другу.

— А Ви ж не шукали.

— Я — то інше діло. Такої любові тепер нема.

— Є, діду, є. І тепер любити вміють. Не всі, звісно. І тепер подекуди любов трапляється така, що на все життя. А повернути я свою Галю мушу, аби там що.

— Ой, парубче, і я молодим був запальний, як ото ти. І куди тільки не кидався: і до захарок, і до ворожок всяких — ніхто не поміг. Всі боялися робити щось супроти Чорного короля. Чародій він сильний. І що я тільки не робив: і благав, і ставав на коліна, і душу готовий був віддати — а ніхто не допоміг. Лише раз приснилася мені моя ясочка. Стоїть на тамтому березі, свою довгу чорну косу золотим гребінцем чеше. Місяць світить. А між нами широка ріка, як тоді була. Либонь, і вона мене побачила. Руки до мене простягнула, плаче. Ледве я тоді в ту ріку не кинувся. Та прокинувся — і видиво зникло. Більше не з'являлася. Не знаю, хлопче, чим тобі зарадити. Старий я вже, а повіриш, віддав би решту свого життя — не знаю, скільки там його ще лишилося, — аби побачити її. Побачити — і вмерти. А вона більше й не сниться.

Сумний вийшов Микола від діда Демида. Нічого той йому не нарадив. Хіба що впевнився, що Чорний король і принцеса Квітана — не казка, не вигадка, а вони є насправді. Тільки як до них дістатися? Того не знав ні дід Демид, ні Микола. Треба було ще почекати, що скаже баба Осипиха. І він чекав.

Коли через три дні Микола і тітка Марія прийшли до баби Осипихи, то побачили в неї ще одну бабу, таку стару, що, здавалося, на обличчі у неї вже мох поріс. «Баба Яга», — подумав Микола і, якби не тітка Марія, то може й чкурнув би з хати баби Осипихи, хоч не був страхопудом. Але тітка Марія притримала його за лікоть і тихо шепнула:

— А ти ж як думав?

Зайшли, чемно привіталися. А баба Осипиха й каже:

— Потурбувала я заради Вас оцю стару бабу. Її звати баба Тетериха. Вона, хоч і дуже стара, все ж люб'язно погодилася прийти. Тепер слухайтеся її, бо моїх сил для тієї справи замало.

І тут вони почули голос баби Тетерихи, тихий, скрипучий, але владний.

— Щоб іти проти такої сили, треба найперше запастися житніми перевеслами. В них, щоб Ви знали, велика сила життя. Чи знаєте Ви, що колись іменника, вітаючи, перев'язували житнім перевеслом, аби здоровий був. В народі, щоб Ви знали, все не так собі. Кожен звичай криє в собі таїну. Забуваємо і звичаї, і традиції. Від того всі наші біди. Так от, треба приготувати перевесла. Якщо, хлопче, не вмієш їх робити, матір попроси, вона ще, напевно, не забула. Та ще човна треба змайструвати. Та не малого, бо й я з Вами поїду, та ще й Демида візьмемо.

— Діда Демида? — здивувався Микола.

— Авжеж. А чого ти так здивований? Цей парубок тут чи не найголовніший.

— Але ж він вже дуже старий.

— Нічого, моя дитино. Бо що таке старість? Це пережиті роки. А ми його в минулі роки повернемо, до його любові. Адже і наречену твою теж в минуле заманули. Тільки її взяли отак, як квіточку, та й пересадили. А дід Демид від того часу далеко відійшов. Та це нічого. Я не розгубила ще ні свого розуму, ні своєї сили. Ще поборемося з Чорним королем. Що вже мені його боятися? Мушу тобі сказати, хлопче, що певний ризик тут, звісно, є. Не можна наперед сказати, хто кого здолає. Але, якщо ти конче хочеш здобути свою наречену, тоді іди зі мною.

— Я піду, бабусю.

— Тоді йди, готуй перевесла, багато перевесел, майструй човна, та добротного, міцного. А через тиждень, як стане місяць уповні, зустрінемося.

— Скажіть, бабусю, а по чому ми попливемо? Адже наша Жовтянка геть обміліла. Її тепер і дитина перебести може.

— Про те, хлопче, не турбуйся. Буде човен — буде і вода. Сказала ж тобі, ми повернемося в минуле. Тоді й Жовтянка ще рікою була. Та ти ж чув від Демида.

— Та чув.

— От бачиш. Іди здоровий і ні про що не турбуйся. Та ще, чуєш, до Демида зайди. Скажи, щоб був готовий. Скажи, що баба Тетериха по-молодіти захотіла. Іди здоров.

Коли вийшли з хати, тітка Марія сказала:

— Ой, Миколо, щось мені лячно стало. Сама тебе на таке штовхнула, а тепер лячно. Боюся, щоб ти не пропав. Вони вже старі, хоча б і наш дід Демид, та й баба Терериха. Їм можна ризикувати. А ти ж ще й на світі не жив. Може, облиш ту затію. Пропала Галя. Школа дівчини. Але що ж тепер і тобі пропадати?

— Тітко Маріє, Такого я від Вас почути не сподівався. Галя ж Ваша хрещениця. Як ви можете таке казати? Я мушу, тітусю. А там — що вже буде. Тільки, прошу Вас, нікому про те не кажіть.

— Та вже добре, не скажу. Але, якщо ти не повернешся, життя мені не буде: совість мене замучить.

— Я повернуся, тітусю. І ми ще погуляємо у нас на весіллі. А коли будуть роздавати весільний коровай, то Вам буде найкраща його частина.

І тітка Марія посміхнулася крізь слізки. Вона була у тривозі.

— Якщо Галя жива, то я її здобуду. Жаль тільки, що знову чекати треба. Цілий тиждень! А вона десь там...

І Микола став майструвати човна. Сам він того робити не вмів. Тепер у Чорнобривцях на човнах не плавали. Діставав якісь креслення, кликав діда Демида, бо часу було не так вже й багато. Робота йшла добре, і це тішило. Якось Миколина мати зайшла до стодоли та й немало здивувалася:

— Миколо, що це ти робиш? Невже ти по нашій Жовтянці зібрався на човні плавати?

— Спробую, — відповів серйозно.

— Ні, справді, що це ти надумав? Нащо тобі човен? — не заспокоювалася мати.

— Мамо, я Вам потім розкажу. Зараз не можу. А Ви краще от що... Наробіть-но мені житніх перевесел.

— Перевесел? Навіщо вони тобі?

І зачудовано дивилася на сина: а може йому щось поробилося? Відколи Галі нестало, хлопця як підмінили: затужив за дівчиною. Схуд, зблід, до клубу не йде, а тепер ще от...

- Чого Ви, мамо, на мене так дивитеся?
- Та дивний ти якийсь став, сину.
- Та, мамо, я не божевільний, тим не гризіться. Сказав же: потім розкажу. А зараз зробіть, що прошу.
- Та й посміхнувся.

Наробила Миколина мати житніх перевесел, а Микола тим часом і човна змайстрував. Осмолов його, весла зробив. Дід Демид оглянув човен, постукав по ньому і сказав:

— Добрий човен. Дерево щире і робота добра. На такому хоч у кругосвітнє плавання. Жаль тільки, що я такий старий. Але ти не повіриш. З того часу, як все те затіялося, мені якось аж сил додалося, наче помолодшав. Я й сам віри не йму, але ж чуюся на силі, як молодий.

— Баба Тетериха казала, що парубка з вас зробить.

— Та це вона так. Не буде баба дівкою, як і не буде дід парубком. Та вже що?...

Аж тут раптом де не взялася баба Тетериха. Як вродилася посеред стодоли.

— А хто це там дурне патякає? Фе, Демиде! З тебе я такого не сподівалася.

Дід Демид засоромлено опустив очі.

— Що? Налякала? Та не лякайтесь, діло це звичайне. А прийшла я... ну, найперше — то на човна подивитися. Не хочу ж я на старші літа ще й у Жовтянці втопитися. А ще... за була сказати тобі, Демиде, аби ти обручку для своєї кралі приготував. Це конче треба. Хоч мідна, аби обручка була. Це в нашому ділі майже найголовніше. Не забув, які пальчики у твоєї коханої?

— Та я... не забув. Але ж стільки років пройшло.

— То й що? Це для нас тут роки пройшли. А вона, щоб ти знав, не змінилася. Там, на її зачарованому березі, час наче зупинився на тому вечорі, коли ти востаннє до своєї любки на човні приплив. Пам'ятаєш?

— Ой, пам'ятаю. І довіку того не забуду.

— Добре. Готовтесь. Не забудь про обручку. Післязавтра, як місяць висвітиться вповні, і попливемо.

І Тетериха зникла, наче її й не було. Микола і дід Демид ошелешено довкола розглядалися, а в Миколи від такої прояви аж волосся на голові заворушилося.

— Оде так, — тільки й спромігся він сказати.

Настала очікувана ніч. Місяць висвітився вповні. Микола підняв свого човна, щоб нести на берег Жовтянки. Човен був важкий, довелося спинитися. Задумався Микола: як же його дотягнути? Аж тут дід Демид підійшов.

— Що, хлопче, тяжко?
— Та тяжкий, хай йому грець.
— Давай я підсоблю.
— Ви, діду? Та що Ви!
— А ти не сумнівався, — якось загадково засміявся дід Демид. — Я б і сам здивувався, якби не почув у своєму тілі якось молодої сили. I незабаром хлопець у тому переконався.

Прийшли до річки. Ніч. Тихо, аж моторошно. Десять кричали сови. Щось наче шелестіло в кущах. Страх ніби стояв у кожного за плечима і, здавалося, ось-ось вхопить своїми холодними мацаками.

— А що, коли баба Тетериха вирішила посміятися над нами? А що, коли вона не прийде і ранок застане нас з човном на березі нашої Жовтянки? Ото сміху буде, на все село.

Микола, видно, все-таки не дуже довіряв бабській магії. Дід Демид розважливо сказав:

— Ні, Тетериха не в тому віці, щоб з нас глумитися. Це жінка статечна. Їй можна довіритися.

Почулися легкі кроки. Що вже Микола, дід Демид, бувалий в бувальцях, і той зіщулився. Аж тут до них вийшла... Ні-ні, вони б нізащо її не впізнали, до них вийшла молода прегарна дівчина, вбрана по-колишньому, та їй засміялася мелодійним сміхом, притишуочи його дзвінкість.

— Тетериха, — перший здогадався дід Демид.
— Еге ж, Тетериха, — сказала дівчина та їй знову засміялася.
— От бісова личина! — не втримався дід Демид.
— Тихо, не згадуй при такім ділі того, кого не треба. Діло ми добре робимо, так що в добрий час! Де ваші перевесла?
— Та ось, у човні.
— Опережіться перевеслами. І мене опережіть. А коли прибудемо, негайно опережіть своїх наречених. Це захистить нас від чарів Чорного короля. А тепер, Демиде, випий-но для відваги. Хлопцеві не треба, бо він ще молодий, а ти випий.
— І мені не треба. Хіба мені відваги позичати?
— Пий, коли тобі кажуть, — гарикнула Тетериха і протягнула йому пляшечку з якимсь зіллям.
— Оде все?
— Все, все. Нащо стільки років собі назбирав?
Дід став пити. І з кожним ковтком він змінювався. Ось з голови щезла сивина, а волосся стало густим і пишним чубом, ось постава стала стрункою, парубочою, а в плечах і руках з'явилася молода сила.
— Випив, — сказав Демид.

— Ану, покажися нам тепер.

Перед ними стояв широкоплечий дужий козарлюга у повному козацькому обладунку, тільки що перевеслом оперезаний.

— Як у кіно, — тихо сказав Микола. — Жаль, діду, що Ви не можете подивитися на себе в дзеркало.

— Я й без дзеркала все відчуваю. Ну, в добрий час.

Тетериха дістала ще одну пляшечку з зіллям і вилила його в Жовтянку.

— А тепер дивіться.

Річка поширшала і поглибшала, хвиля пружно вдарила об берег.

— А тепер дивіться на той берег, — сказала Тетериха. Вони глянули — і вже не могли очей відвести. Там стояла дівчина і чесала довгу чорну косу. А біля неї стояла... Галина.

— Галю, — не витримав Микола. І крик його відлунням розлігся довкола.

— Ти що, здурів? — накинулася на нього Тетериха. — Згубити все хочеш?

Місяць висвічував обидва береги. Було видно, як удень. Дівчата також побачили їх. Вони плакали і протягали до них руки.

— Пора спускати човна. Часу у нас не так вже й багато. Ранок може розвести нас назавжди. Поквапмося, щоб не було пізно, — сказала Тетериха і перша кинулася до човна.

Вони пливли, борючись з хвилями. Їхня Жовтняка, неначе гнівалася на них, що розбудили її серед ночі і нагадали їй колишнє, коли вона, величава і потужна, пливла собі поміж берегами, і гадки не маючи, що стане вона колись не річкою, а посміховиськом.

Підплівли до берега. Хлопці кинулися до своїх коханих. Якби не Тетериха, то вони про все забули б.

— Демиде, обручку, — нагадала Тетериха. — Тоді Квітана твоя.

Демид поспішив одягнути своїй коханій обручку. І дивно: вона якраз прийшла на не її крихітний пальчик.

— Цілуватись потім будете. Перевесла! Забули?

Хлопці були і справді якісь, як заморочені. Ними вправно керувала Тетериха. Ось тепер вони кинулася до човна за перевеслами, а потім перев'язали ними своїх дівчат. Неподалік стояли два веслярі і зачудовано спостерігали за всім, що відбувалося.

— Гей, а ви чого стоїте, як неживі? — гукнула до них Тетериха. — Перев'язуйтесь перевеслами. Чи ви назавжди хочете залишитися тут?

— А Квітана? — запитав старший весляр.

— А Галя? — запитав молодший.

— Е, соколи, — засміялася Тетериха, — то ви закохані! Але то дівчата не ваші. Ми, власне, за ними й приїхали. Вирішуйте скорше, бо ось-ось з'явиться Чорний король — тоді буде пізно.

Веслярі нашвидкоруч перев'язалися перевеслами і тепер стояли, розгублено озираючись довкола.

— Хто тут ще є з людей? — запитала Тетериха.

— Та є ще, — відповіли веслярі. — Прислуга, сторожа, але ми їх майже ніколи не бачимо. Вони виконують волю короля.

— Принцесо, горличко моя, чого ж ти мовчиш? — запитав у Квітани Демид. — Невже не рада нашій зустрічі?

— Рада. Дуже рада. Але я не можу розмовляти. Батько заборонив. І почулося звідусіль:

— Принцеса Квітана — найкраща і найщасливіша з усіх принцес.

— А це ще що за проява? — чи то розсердилася, чи здивувалася Тетериха.

— Досить вам ховатися. Виходьте сюди. Незабаром все це Чорне королівство розсиплеться порохом. Виходьте до нас всі, хто хоче повернутися до життя і бачити світ сонця. І почали звідусіль виходити, як примари, як тіні, жінки і дівчата. Їх тут-таки перев'язували перевеслами.

— Господи, скільки ж вас тут! Тільки твоя обручка, Галю, врятувала тебе, що ти не стала такою, як вони.

І тут зашумів сильний вітер — аж дуби до землі понагиналися. І біля них опустилася королівська колісниця, запряжена вогняними зміями.

— Ого! Сам Чорний король до нас прибув, — сміливо озвалася Тетериха, накидаючи на вогняних зміїв житні перевесла. Змії тут-таки розсипалися на порох.

— Що тут відбувається? Хто смів? — загримів Чорний король. — Та я вас...

— Не хвилюйтесь, Ваша Величність, — сказала Тетериха. — Вашому королівству прийшов кінець.

— Ні, це ще не кінець. Ось зараз прилетить Чорний змій. Проти нього ви вже нічого не зробите.

— Ні, зробимо, — гукнула Тетериха. — Проти всякої нечисті у нас є ось що.

І дістала пляшечку з свяченою водою.

— Ця вода ще з Афоні.

Та й окропила нею всіх, не обминувши і Чорного короля, хоч як він не ховався під свою колісницю. Король став безсилий. Він майже не рухався.

— А що ж ви, хлопці, стоїте? Опережіть і короля нашим перевеслом. Воно вартує більше, ніж його корона.

— Ні, ні, не треба, — ще силкувався пручатися Чорний король, але хлопці і на нього накинули не одне, а відразу аж декілька перевесел. І замість короля всі побачили чорний трухлявий чи обвуглений пень, а на ньому лежала чорна корона.

- Ось так, — задоволено підсумувала Тетериха.
- Але тут щось зашуміло, загриміло.
- Це Чорний змій летить. Про всяк випадок всі припадіть до землі. А ви, хлопці, приготуйте перевесла. Це вже останній наш ворог.
- І тут почувся страшний свист і рик. Такий страшний, що вже ніхто нікого не міг почути. Всі припали до землі, тільки хлопці стояли, тримаючи свої житні перевесла, та ще Тетериха з пляшечкою свяченої води, що з Афоні. Змій був велетенський. В роті у нього горіло полум'я, а очі, наче пропікали наскрізь або заворожували так, що людина втрачала розум і змогу рухатися. Але він був безсилий проти тих, хто був перев'язаний перевеслом.
- Що тут відбувається? — зашипів, загримів Чорний змій. — Ага! Ви знищили Чорного короля. Тепер я буду вашим королем. Нарешті чорна корона моя!
- І вже хотів ухопити чорну корону, але Тетериха хлюпнула на неї свяченою водою.
- Ану, візьми та потішся.
- Ой, пече, — дико заревів змій. А потім повернувся до Квітани.
- Принцесо, я за тобою. Твій батько давно обіцяв мені, що ти будеш моєю дружиною. Тепер саме настав час.
- Я заручена з іншим, — голосно сказала принцеса, і сама здивувалася, почувши свій голос без відлуння.
- Заручена? Брехня! А де ж твоя обручка?
- Ось моя обручка! — вигукнула Квітана.
- Тоді я візьму ту, другу дівчину. Вона теж гарна!
- Галя від жаху й слова сказати не могла. Але за неї сказала Квітана.
- І ця заручена. Бачиш? І в неї обручка.
- Значить, надурив мене Чорний король. Але нічого, я вас...
- Тут Демид не витримав і рубанув шаблею страшного змія з усього розмаху.
- Ой, того не можна було робити, — гукнула Тетериха. — Бачиш, тепер їх два.
- Ха-ха-ха! — почувся дикий регіт. — Ну що? Здолав? Та я тебе...
- Давайте, хлопці, — гукнула Тетериха, — перевесла!
- А сама окропила зміїв свяченою водою. Вони зів'яли, змаліли і розсипалися порохом. Саме в цей час зійшла ранкова зоря — вісниця сонця. Повіяв легіт і розвіяв завісу з туману.
- Невже ми побачимо сонце? — спитала Квітана.
- Так. Зараз воно зійде. Однак нам треба поспішати, бо прокинуться люди — і не впізнають свою Жовтянку. А ми мусимо повернутися човном, як припливли сюди. А тепер... ми всі вип'ємо молодильного зілля, аби не стали ви старими людьми, що жили більше, ніж сто років назад.

Декого з вас могло б вже і на світі не бути. Та не будемо про сумне. Пиймо це зілля — і будемо молодими та здоровими.

А коли вже всі випили чарівного зілля та й стали дякувати своїм рятівникам, а найбільше Тетерисі, вона сказала:

— Це потім, потім. А зараз, веслярі, беріться до роботи. Демиде, випусті нарешті руку Квітани. Вона вже від тебе нікуди не дінеться. Берися за весла. Миколо, і ти також. А ви, так би мовити, веслярі місцевого призначення, де ваш човен? Надіюся, він не розсипався порохом.

Двома човнами дуже швидко всіх перевезли на другий берег. Тетериха хлюпнула зілля у Жовтянку — і вона стала такою, якою її звикли бачити, — світлою, веселою річечкою, яку влітку можна в брід перейти навіть дитині. Сходило сонце. Всі вітали його радісно і схвильовано. Тетериха, посміхаючись, сказала:

— Розумію, що ви всі потомлені і зворушені. Але після короткого відпочинку ми знову зійдемося сюди. Треба подумати про житло для новоприбульців. І ніякі чари тут не допоможуть, а тільки праця. Наши Чорнобривці тепер розростуться.

— Але ж, — тихо сказав Микола, — у них нема ніяких документів. Хто ж нам повірить?

— Не переживай. Тим займуся я сама, — запевнила Тетериха.

— У нас Тетериха — справжній генерал, — сказав Демид.

— А щоб знали, що жінка також багато може. Якщо захоче.

Чи треба розказувати, що Демид з Квітаною і Микола з Галею відгуляли гучні весілля. А найпочеснішими гостями були баба Осипиха і Тетериха.

— Щоб не казали, що в радості люди про вас забувають, — посміхався Микола.

Люди довго не йняли віри всьому, що їм розказували. Колісницю, човни з веслами і чорну корону віддали в музей казки, що тут-таки відкрився у селі. А село Чорнобривці тепер ніхто не насмілиться назвати невеличким. Людей тут побільшало. І нових ошатних будинків також. А недавно чутка пройшла по селі, що Тетериха заміж виходить. Вже й не знаю, вірити тому чи ні. А зрештою, чому б і не вірити? Дівчина вона видна, гарна. І вже якось всі забувати стали, що була вона недавно старою бабою.

Отаку казку я Вам розповіла. Розповіла те, що сама почула. А якщо й не почула, а просто вигадала, то на те вона й казка, щоб її придумати, а потім вже розказувати. Аби лише цікава була.

ЯК ЦИГАН З БІДОЮ ВПОРАВСЯ

Було це дуже давно. Коли ще чарівники по світу ходили. Одні допомагали людям, другі шкодили. Але, якщо чесно, то від тих чарівників толку мало було. Іноді бувало й так, що простий циган міг зарадити ліпше від будь-якого чарівника.

Жив тоді в одному селі дуже бідний чоловік. Такий вже убогий, що біднішого від нього і в селі не було. І хоч би яке ледащо, так ні: працьовитий був і ремесел всяких знов, а от не велося чоловікові — та й все. — Біда тому Федорові, — жаліли його односельці. — І жінка йому померла, і дітей Бог не дав, і в господарстві йому нічого не ведеться. Корову купить — здохне, овеча якесь надбає — вовк заїсть, коня заведе — злодії вкрадуть. От що хочеш, те й роби. Біда та й годі.

Одної сльотивої ночі попросився до Федора циган переночувати.
— Пусти, — каже, — чоловіче, переночувати, бо я пропаду разом зі своїм конем. А шкода буде. Якщо не мене, то коня. Добрий кінь. Повіриш, все село об'їздив — ніхто й на поріг цигана не пускає. Ви, кажуть, цигани красти великі мастаки. Може й є поміж нас такі, що крадуть, але ж не всі. Я, скажімо, циган чесний, коваль, тим собі і на прожиток заробляю. Та от негода мене в дорозі застала — хоч пропадай. То як, чоловіче добрий, пустиш мене з конем моїм переночувати? Красти у тебе, бачу, нічого, то й боятися тобі не треба.

— То заводъ коня до хліва та заходъ скорше въ хату, бо, бачу, ти весь промок. Тільки біда в мене, чоловіче. Не маю чим нагодувати ні тебе, ні твого коня.

— То нічого, — каже циган, — з бідою і я зневаля колись, бодай не згадувати проти ночі. Зневаля, аж доки її не продав. Тепер живу без біди. Та про те потім. А зараз розпалюй, бо я й справді до нитки промок, та й будемо вечеряті.

— Так я ж тобі казав, що в мене нічого нема, — забідкався Федір.

— В тебе нема, зате в мене є. Я ж циган!

Дав найперше їсти коневі, а потім сіли з Федором і самі. Циган дістав хлібину, кусень сала і добрий шмаک ковбаси.

— Звідки ж ти такого добра настараєшся? — не міг надивуватися Федір.

— А ти, чоловіче, їж, не питай. Я ж тобі сказав, що я циган.

Федір вже давно так ситно не їв. А повечерявши та обігрівши, розговорилися.

— То скажи, цигане, як же ти біду продавав? — спитав Федір.

— А от побачиш. Завтра ми і твою біду на базар понесемо. Розумієш,

я б сам ії в тебе купив, та маю дітей дрібних і коней добрих, то боюся, аби вона часом мені не нашкодила.

— Чекай, чоловіче, — роздумував Федір, — це ж виходить, що я свою біду на когось перекину. Та після такого я й спати спокіно не зможу — совість заїсть.

— Е, Федоре, це ж не просто так собі: скинув свою біду на чиюсь голову — та й усе. Треба знати, кому свою біду продавати. Треба так продати, щоб вона там не прижилася.

Встали вранці, поспідали, що ще там у цигана було. Та й почали на базар збиратися.

— Ти, Федоре, пошукай добре. Може в тебе хоч якась річ заваляща знайдеться, щоб можна було ії продати.

— Та де там! Нема анічогісінько!

— Та невже ж таки зовсім нічого не знайдеться? Ти лиш пам'ятай, що на всякий товар є свій купець.

Федір почував потилицю, а потім раптом ляскнув у долоні, аж циган злякався.

— А знаєш, може й знайдеться. Жінка моя померла, то може щось з ії манаття підійде. Знайшли. Тепла хустка була ще цілком пристойна.

— От і знайшлося. А ти казав! То саме те, що треба, — повеселішав циган. Він розстелив хустку на постелі та й гукнув:

— Ану, бідо, сідай-но сюди. Понесемо тебе продавати, то може в кращі руки попадеш. А то у Федора і їсти нічого. Схудла, певно, на цурпалок. Сідай скорше, та й підемо на базар. Чи сіла біда, чи ні, того ні Федір, ні циган не побачили, бо біда ж невидима. Згорнув циган хустку та й пішли вони з Федором на базар. Прийшли. Базар, хоч і невеликий, та зате людний. В когось свиня кувікає, десь вівця мекає, якась молодиця тут-таки на базарі корову доїть — видно, здалеку привела. Словом, базар був у розпалі. Тут і циган з хусткою.

— Гей, молодиці і баби! Купуйте хустку. Зовсім добра, майже нова. А що вже тепла, то на ній і сніг не затримається — так відразу й розстане.

— Ти, цигане, краще скажи, де ії вкрав, — сміються базарувальники.

— Отакої! Як циган, то відразу й украв! Ось і господар тієї хустки стойть, — та й на Федора киває, — попросив продати, бо каже, що торгувати не вміє. Чого ж не помогти добрій людині?

— Ой, так, так, — зажурилися жінки. — У Федора біда, то може й продає.

— Купуйте, жінки. Котра в ту хустку зав'яжеться, то так маком і зацвіте.

Тут підійшла старенька бабуся та й ну хустку роздивлятися та до себе приміряти. Було видно, що хустка ії сподобалася, а грошей малувато.

— Оде і є наш покупець, — тихо шепнув циган Федорові.

— Та шкода бабусі, — сказав Федір. — Нашо їй моя біда? Свою, видно, має.

— Тому й нехай купує. Дві біди в одній хаті ніяк не вживутися, то може й виметуться обидві к лихій матері.

І до бабусі:

— Купуйте, бабцю. Будете грітися ще й спасибі скажете.

— Коли ж у мене грошей катма. Маю якихось два карбованці. То хіба ж за такі гроші щось купиш? Сама бачу, що хустка добра, та...

Циган аж засміявся.

— Що, бабусю, біда?

— Та біда, синочку.

— Ех, хап мара! Де наше не пропадало! Давайте, бабцю, ваші два карбованці та забираїте свою хустку. Чи так, Федоре?

— Як так, то й так.

— Але ти, цигане, торгуєш! За таку хустку два карбованці! — стали з цигана кепкувати.

— Не своє — то й не жаль!

— Дивні ви люди, — виправдовувався циган, — я ж бачу, що в бабусі біда. Хіба ж я не розумію? Та й Федір також.

Рада бабуся, що їй торг так вдався. Пішла скорше додому, щоб не передумали та хустку не відібрали. Чула вона, як над циганом підсміювалися. Людям завжди шкода, коли комусь поталанить. А він, хоч і циган, та душу, видать, добру має.

Прийшла додому, поклала хустку на стіл, а з неї біда — скік у хату!

— Ой-ой-ой, — загукала, — та тут ще гірше, ніж у Федора. Не хата, а розвалюха! А холодно ж як!

А у бабусі і своя біда була. Та як вискочить з-під постелі, та й ну Федорову біду бити та волочити.

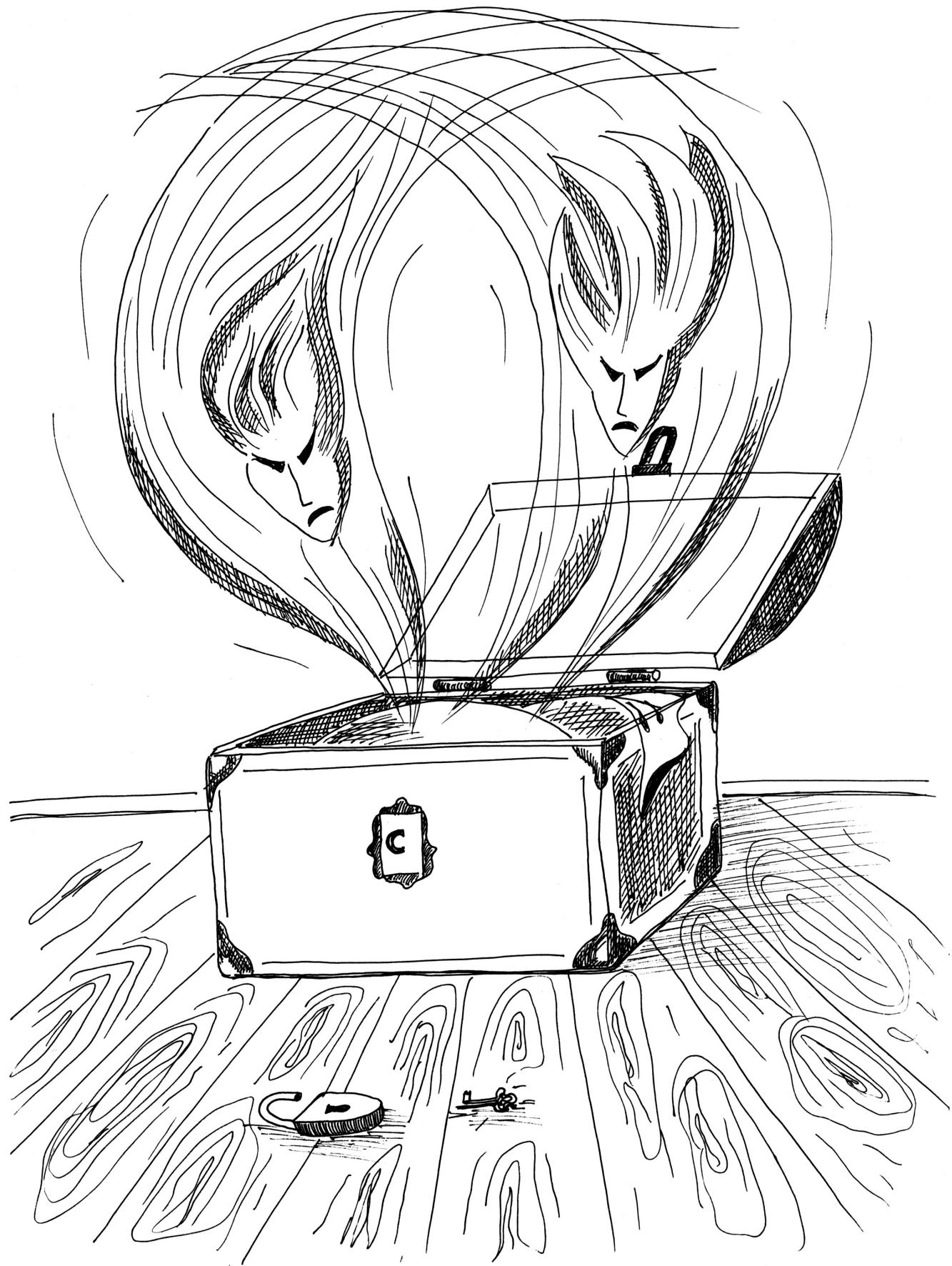
— Ти чого, забродо, сюди прийшла? Хто тебе кликав? Мені самій їсти нічого.

Та давай обидві битися — аж курява стовпом. Увійшла баба в хату — а там порох клубочиться. Нічого не видно, тільки порох.

— Горенько мое! — вигукнула баба. Тільки так сказала, а з-під припічка горе викотилось. Воно там причаїлося та й дрімало собі. Аж тут зчинився галас — то воно й прокинулось.

Бабуся вибігла з хати, подумавши, що це їй під старість щось ввижається. А горе ну розбороняти дві біди, що вже добряче одна другу почубили.

— Цу-цу, дурні, — стало їх горе заспокоювати. — Краще давайте думати, що нам далі робити. Дві біди і одне горе на стару бабу — то забагато і несправедливо. За що ми маємо так мучитися? Баба вранці зварить дві

картоплині, поснідає, ще й тарілку за собою помиє — й вилизувати нічого. Хіба що в обід трохи якого крупнику похлепчеш. Хіба то життя?

— Не життя, — погодилися обидві біди.

— То давайте думати, куди нам звідси краще податися.

— Давайте підемо до пана, — сказала одна біда.

— О, давайте, — підтримала друга. — У пана і ситно, і тепло, і пуховики. Не те, що тут.

— Та де ж ви таке чули чи бачили, щоб у пана біда була? — заперечило горе.

— То й що, що не чули?

— То й що, що не бачили?

— Ми підемо — то й у пана біда буде.

— Ти, горе, як собі хочеш, а ми пішли до пана.

— Добре. Коли ви йдете, то й я з вами, — сказали горе. Та й пішли утром до пана.

З того часу зажила бабуся без біди та без горя. Все якось само собою налагоджувалося. Сусід хату підправив, онук дров привіз, на городі картопля вродила, кури нестися стали. Живе бабуся — аж помолодшала.

А Федір що? І у нього справи на лад пішли. Грошей заробив — корову купив, тепер має своє молоко. А далі й на конячину розстараався. Недавно циган у гості заїжджає, так не впізнав Федора. Привітав Федір цигана, як найдорожчого гостя.

— От спасибі тобі, чоловіче добрий, що мене від біди вирятував. Я вже думав, що ніколи її не позбудуся. Цікаво, як там поживає бабуся, що купила мою хустку.

— Я й до неї якось заїжджає, — сказав циган, — бігає, як молода. Про біду й не згадує.

— А куди ж біда завіялася? Ти не чув часом?

— Та чув. Кажуть, що у пана біда. А ще кажуть, що одна біда йде та за руку другу біду веде. То виходить, що у пана тепер дві біди?

— Виходить, що так. Та ще й коли б горе до тих бід не долучилося.

— Ой, так, так. То хіба ходімо та подивимося, що там у пана. Бо і його таки шкода.

— То ходімо.

Та й пішли.

Прийшли до панського будинку, а їх не пускають. Коли б Федір сам був, то може б і пустили, а тут ще й циган. Ніяк не пускають.

— Там у пана біда, — кажуть, — не до вас.

— Скажіть пану, — каже циган, — що я знаю, як його біді допомогти. Сказали пану циганові слова, а пан аж розсердився:

— Біді допомогти! Мені треба допомогти, а не біді. Добре вже, пустіть обох. Почуємо, що вони брехатимуть.

Зайшли, привіталися, циган і питає:

— Чув я, пане, що у вас біда?

— Ой, і не одна, — зітхає пан. — Одна біда, що в мене корова здохла, а друга біда, що мого найкращого коня злодії вкрали. Та ще й горе маю велике: моя донька захворіла. От вже нікому не побажав би того, що маю сам.

— То добре, що не побажав би. Значить, ти добра людина, — каже циган. — Послухай, пане, а що ти мені дасиш, коли я навчу тебе, як біди та горя позбутися?

— Одуриш, цигане. Я ваше плем'я знаю.

— Звісно, що одурю. Що б я був за циган, якби нікого не надурив? Але це, пане, буде іншим разом. А зараз я правду кажу. Он Федір свідок, не дастъ збрехати. Я його від біди вирятував. То що дасиш мені, коли я твоєму горю зараджу?

— Півмішка золота, — вигукнув пан.

— Е, пане, півмішка ніяк не можна. Нас же двоє. Мушу ж я з Федором поділитися, що свідчив за мене перед тобою. Ти мені інакше й не повірив би. Мішок золота, пане. А як ні — то ми пішли собі далі.

— Ні-ні, не йдіть. Я дам вам мішок золота, бо відчуваю, що без вашої поради можу втратити більше.

— Давай своїх довірених осіб, пане. Бо ти, хоч і не циган, а теж дурити мастак.

Пан засміявся. Покликали кого там треба, склали угоду, підписали. Аякже! Без того не можна.

— А зараз, пане, вели принести сюди найміцнішу валізу і колодку до неї.

Принесли, що циган загадав, а він і каже:

— Чи знаєте ви, товариство, як живуть люди за границею?

Пан на нього вирячився, як баран на нові ворота. А Федір тільки посміхається. Второпав. А циган обом моргає з усіх сил. Федір і питає:

— А як же ж там живуть за тією границею?

— О, там живуть! — каже циган. — Бублики з небападають. Відкриеш рот — то й у рот впаде. На вербі грушки ростуть. Плоти кругом з ковбас заплетені. За день їх поз'їдають, а на другий день нові виростають. Чи ви б не хотіли, пане, хоч трохи пожити за тією границею? Бо я саме збираюся туди на якийсь час поїхати. Завтра й корабель відпливає.

А сам моргає з усіх сил. Федір второпав і каже:

— Та я не від того, щоб трохи поласувати тими ковбасами.

Нарешті й до пана дійшло.

— Та й я поїду, — каже пан.

— То й добре, — зрадів циган. — Часу обмаль. То я допоможу пану валізу скласти.

Поставив валізу на канапу, відчинив. Тепер він був певен, що обидві біди та горе відразу повсідаються у валізу. Вичекавши трохи, циган зачинив валізу і замкнув на колодку.

— А тепер, пане, передайте ту валізу на корабель і нехай моряки кинуть її у море. Тільки нехай її не відчиняють, бо буде біда.

Спершу пан не повірив циганові. Але побачив, що у нього пішло все на лад. Кінь знайшовся, доњка одужала. Довелося віддати цигану мішок золота. Шкода було, але пан боявся, щоб циган часом якось біду назад не повернув. Щоправда, це не був дуже великий мішок золота, але цигану з Федором вистачило. Кажуть, що вони ще й тій старенькій бабусі нову хату поставили, бо стара вже зовсім валилася. Цигану так Федір сподобався, що він і жінку, і дітей перевіз в те село і біля Федора хату поставив.

Тепер вони сусіди і живуть душа в душу.

Либоњь, моряки таки кинули ту валізу в море. Бо в тому селі про біду і про горе ніхто з того часу й не чув. Але, якщо до вашого берега приб'ється валіза, то не спішіть її відчиняти, бо хто його знає, що в ній.

От і казочці кінець,
А хто слухав — молодець.
А хто казав —
Наче мед лизав.
Така смакота!
Не треба й кота:
Сам пальці лизнеш —
Й нову казку почнеш.

Жив-був... ні, не так. Жили-були... ні, ще не так. А як?.. Читайте наступну казку, то й будете знати.

ХЕЙЛА

Жив та був собі морський цар на ім'я Прудивус. Ім'я це було зовсім не морське, а скорше якесь річкове. Бо що у морі можна запруджувати? Але нічого не зробиш: таке ім'я колись дали йому його батьки, таке й мав уже понад дві тисячі років. Як і годиться такій особі, жив Прудивус у морських глибинах, вершив морські справи. Сам на поверхнню підіймався зрідка, а на сушу так зовсім ніколи не ступав. Було у того царя не мало, не багато, а сорок дочок і чотири сини. Про синів і казати нічого — дужі велетні, що готові були кожної хвилі виконати будь-який батьків наказ, вчинити його волю. А от про дочок є що сказати. І можна говорити про них довго і захоплено, бо красуні вони були небачені. Звісно, це в їхньому, морському розумінні, бо на землі може б їх і по-іншому оцінили. Отже, сорок красунь — це не жарти. За кого ж їх заміж видавати, — ось що клопотало морського царя — їхнього батька. Особливо жутився він за Хейлу — свою найменшу, найкращу і найрозумнішу дочку. Саме її він збирався зробити своєю спадкоємницею, увінчавши її голову короною, посадити на свій трон, бо тільки вона мала не жіночий розум, і вже навіть тепер він просив у неї поради у найскрутніших ситуаціях. Любив цар Хейлу більше, ніж самого себе, а самого себе він любив безмежно.

А зараз у підводному царстві сезон бенкетів та весіль, бо тепер літо. Море тепло і лагідне. Навіть земні істоти, що називають себе людьми, купаються в теплих морських водах і купають своїх дитинчат. До морського царя Прудивуса позиралися звідусіль всякі морські істоти: русалки, водяники, навіть старий сивий бородань Нептун приїхав. Тут-таки й просватали старшу цареву дочку за родоначальника всіх кальмарів. Що ж, проти такого зятя цар не заперечував. Старий Нептун уважно поглядав на Хейлу. Її зелені очі не були порожні, як в інших русалок — в них світився розум. От Нептун і думав: чи не взяти Хейлу за жінку для свого сина. Гуляє, лобуряка. Вже давно пора його оженити.

— Але ж це, шановний, десь аж біля екватора, — жахнувся цар.

— Чому біля екватора? Ображаєте. На самісінькому екваторі, друже, — засміявся Нептун.

Прудивус не був у захваті від такої ідеї, але не посмів би сперечатися з найголовнішим морським володарем, бо Нептуну коряться всі морські царі і королі. І Прудивус також мусив йому коритися. Зрештою, це був дуже почесний союз. Доведеться погодитися. Хоча жаль, звичайно. З Хейли була б добра морська цариця.

Хейла, недаремно її мали за розумну, спостерегла ті уважні погляди старого Нептуна і запідозрила, що він щось затіває.

«Ні вже, — зміркувала Хейла, — краще я вже щезну з перед очей старого — нехай мене шукають. А доки знайдуть, то може й забудуть, що мали на мислі».

І потихеньку, нікому нічого не сказавши, Хейла випливла на поверхню. А там була зоряна ніч. Місяць висвітив собі доріжку на воді, та легкі хвили баламутили її. Хейла легким помахом руки причесала хвили, щоб не заважали місяцю, — і море ледь-ледь перехлюпувалося, як ото нива, що її колосся гойдає вітер. Хейла підплывла до скелі, сіла на неї і заспівала. Та так заспівала, як ото, розказують, колись сирени співали, що заворожували своїм співом плавців.

Море хвилю колише —
Заколисує тишу.
Хай пливуть кораблі,
І великі, й малі,
Від землі до землі.

Пісня так гарно впліталася в тиху місячну ніч, і її далеко було чути. А неподалік плив човен. Це був звичаний рибальський човен, але від місяця він здавався срібним. На човні пливли молоді рибалки. Тільки один з них був старий і сивовусий.

— А що, капітане, — звернувся до старого наймолодшого з хлопців Андрій. — Чи не сирена часом ото співає? Бо так вже гарно, що так би й плив на той голос.

— Добре кажеш, юначе. І я поплив би, якби був молодий. Але це не сирена. Це русалка Хейла — дочка морського царя, так що вважай, що сирена. Вона не менш небезпечна.

— А звідки ви знаєте? — допитувався цікавий хлопець.

— Е, хлопче, доживеш до моїх літ, то й ти багато чого знатимеш.

— А звідки? Ну звідки можна знати про таємниці морських глибин?

— Та... дещо хвили нашепчуть, дещо легенди розкажуть.

— А хіба легендам можна вірити?

— А чому ж ні? Можна. Тільки з розумом.

— А як це — з розумом?

— А так. От чуєш прекрасний спів. А може то й зовсім не русалка, а проста дівчина співає.

— А де б вона взялася отут в морі?

— А й справді, ніде її тут взятися. Тоді доведеться повірити в легенду.

— А легенда — це, як казка?

— Ну... не зовсім, але дещо спільногого у них є.

— І ви серйозно вірите в казки?

— А чого ж... в гарну казку інколи можна й повірити. А який сумний був би світ без казок. Але ти краще слухай. Такий спів не кожному таланить почути. Вважай, що тобі пощастило.

А Хейла співала.

Пливіть, рибалки,
На голос мій.
Вам подарую
Серпанок мрій
Найкращих в світі.
І повні сіті.

— Пливімо туди, — не витримав Андрій.

— Не можна, юначе. Отак і пропадали люди, котрі пливли на спів сирен. Ми пропливемо близько від тієї скелі, де вона сидить. Але дивіться, хлопці, щоб ніхто з вас не втратив дорешти розуму. Бо дехто, бувало, і в воду стрибав, а хто й корабель свій наражав на вірну смерть, пливучи на милий голос.

Пливіть, рибалки.
Щасливий будь,
Той, в кого серце
Не знає пут.
Нехай зіллеться
З морською хвилею.
Йому я стану
Навіки милою.

— Я бачу її, — вигукнув Андрій. — У неї такі незвичайні зелені очі. Пливімо до неї.

— Андрію, не дурій. Притримайте його, хлопці. Він ще зовсім молодий. Побачила і Хейла молодого рибалку, що так рвався до неї. О, вона і сама кинулася б у той човен, збудила б те юне серце — і вони злилися б в одно. Але їй не можна, вона це знає. Хейла і цей хлопець — дві різні стихії. Природою не дано їм бути разом. Але їй подобається той юнак. В холодних морських глибинах народилася Хейла, та природа навіщось наділила її таким палким серцем. Хейла відчула, що все її єство бунтує проти укладу їхнього життя, проти встановлених назавжди меж і заборон. Хейла ладна збунтуватися навіть проти законів природи, що не

дозволяють їй бути з тим гарним юнаком. Але човен вже проплив повз неї. Вона бачила, як на її спів хлопець готовий був кинутися у хвилі, щоб пливти до неї або може й загинути в бурхливому морі. Хейла знала, що люди не плавають так добре, як русалки. Але декотрі з них досить вільно почивають себе у воді. Вона не раз спостерігала за ними і ніколи не робила їм зла, як це любили її сестри. Вони потім хвалилися своїми витівками, а Хейла сердилася за те на них і дорікала їм надмірною жорстокістю.

— Хейла у нас майже людина, — скаржилися вони батькові.

— Нехай, — поблажливо посміхався Прудивус. — Це не так вже й погано.

А зараз Хейла це добре відчула. Так, вона майже людина. Більше того, вона хоче стати людиною і вона стане нею, аби нерозлучно бути з тим хлопцем.

— Не треба, юначе, — тихо шепнула Хейла. — Я не хочу твоєї смерті. Живи. Тільки люби мене. А я вже щось придумаю, аби бути з тобою.

Рибалки ще ніколи не мали такого багатого вилову, як цього разу.

— То, Андрію, певно, твоя зеленоока красуня так начаклувала, — піджартовували хлопці.

— А ви даремно смієтесь, — серйозно сказав старий рибалка. — Так вони і є. Це вони можуть.

— Хто «вони»? — не зрозумів Андрій.

— Та русалки всякі, морські царівни. Їх там в морських глибинах багато живе.

— А я думав: море — собі море. Солона вода, риба всяка, медузи там, краби. Ну ще акули, кити. А воно, виявляється, не так все просто, — не переставав дивуватися Андрій.

— В житті, а тим паче в природі, нічого просто не буває. Запам'ятай це, хлопче. Якби ми більше знали про тих, хто населяє морські глибини, то може б і нам легше жилося. Ми б їм менше зла робили, а вони нам. А так, не знаючи, сміємося — казки, мовляв. А воно, бачиш, виходить, що не зовсім то казки. Але ти, Андрію, не бери того собі до голови. Ну показалася тобі морська красуня — то й добре. Забудь. Або згадуй, як гарну казку чи дивний сон.

— Але ж ви самі казали, що це не казка.

— Казав! Мало чого наплете тобі старий дід. Хіба можна всьому тому йняти віри?

— Але ж очі! Які в неї очі! Як їх можна забути?

— Тоді шукай на землі дівчину з зеленими очима.

— Такої нема.

— Ну, може не зовсім така, подібна до тієї. Тільки, чуеш, не пробуй шукати цю зеленооку Хейлу. Бо пропадеш. Заманять тебе в морські глибини — і пропадеш. Так що вважай. Андрій нічого не сказав, тільки подумав: «Нехай пропаду, але шукати її буду. Ще хоч раз побачити її зблизька. А там вже що буде, те й буде».

Та й замріяно задивився у морську далечінь, а в хвилях йому ввижалися зелені очі морської красуні і вчувався її мелодійний голос.

Хейла повернулася на глибину десь перед сходом сонця. Всі відразу накинулися на неї.

— Де ти була?

— Куди ти щезла? За тобою сам Нептун питався.

— Нептун занадто старий, щоб за мною питатися. А для чого я здалася Нептунові?

Тут втрутився батько.

— Хейло, даремно ти смієшся. Справа дуже серйозна. Великий Нептун хотів взяти тебе з собою. Там у нього син. І досі нежонатий.

— А до чого тут я?

— Ну... розумієш... старому ти сподобалася. То він хотів, щоб... може б ти вийшла заміж за його сина.

— Він хотів! Ти хотів! А чи в мене хтось спітав, чого хочу я?

— Хейло, перестань. Ти ж знаєш, що у нас дівчат ні про що не питаютъ. Їм тільки наказують, а вони тільки виконують ті накази.

— Яке мені діло до морських дівчат? Їм наказують! А я сама хочу наказувати. Розумієш, мій поважний тату?

— Ні, не розумію. Чим тобі не підходить таке солідне заміжжя? Та друга б на твоєму місці...

— А друга нехай на своєму місці робить, що хоче, а я на своєму місці буду робити те, що я захочу.

— Хейло, ти ведеш себе зухвало. Не забувай, що я не тільки твій батько, а й морський цар.

— Не забиваю, та все ж думаю, що я найперше розмовляю з своїм батьком, а потім вже з морським царем.

— Так, звичайно. Але ти мені так і не відповіла, що ти маєш проти такого заміжжя.

— А те, дорогий мій таточку, що я того жениха собі не вибирала. А чоловіка для себе я хочу вибрати сама.

— Якщо чесно, дочки, то я й сам для тебе готовав іншу долю.

— Цікаво.

— Я хотів ще при своєму житті посадити тебе на трон — зробити морською царицею.

— Ого! А що скажуть мої брати?

— Я вже думав про те. Але, розуміш, у них до того нема ніякого хисту. А в тебе є. Я знаю. От і будеш правити по-новому, по-молодому. Тільки от не знаю, як тепер бути з Нептуном. Він же наш повелитель.

— Як на мене, то нехай би собі владарював там у себе на екваторі. Давно вже пора поставити його на своє місце. Хіба ми не можемо бути незалежним царством? Адже ніхто інший, а ми самі клопочемося нашою екологією, налагоджуємо контакти з людьми. То для чого нам ще повелитель?

— Ну-ну, Хейло. Бачу, ти й справді в мене розумна. Я не помилився, готовчи для тебе трон морської цариці. Нептун — це скорше традиція. Навіть люди і ті святкують День Нептуна. То як же ти його не шануватимеш? Що там не кажи: день Прудивуса ніхто не святкує. От хіба що, коли ти станеш морською царицею, тоді... а чого? День Хейли. Звучить. А знаєш, про царицю я цілком серйозно. Я вже для тебе і нову корону зробив. У ній 267 перлин і стільки ж діамантів. Коштовна річ. І важка. Як, між іншим, і владарювання. Хочеш подивитися?

— Ні, тату. Зараз ні. Зараз я найперше хочу спати. Не ображайся. Я потім подивлюся.

— Моя доня десь блукала цілу ніч.

— Знаєш, тату, я бачила такого хлопця... такого хлопця, що перед ним блякнуть всі корони. Якби я могла бути з ним, я б назавжди відмовилася і від корони, і від морської стихії.

— Він — людина?

— Так, рибалка.

— Хто він і де живе?

— Не знаю. Плив на човні.

— Хейло, Хейло! Зараз ти схожа не на морську царицю, а на пустого-лових своїх сестер. Опам'ятайся. Бо я накажу його втопити. І матимеш його тут.

— Ні, я хочу, щоб він жив на землі, у своїй стихії. І щоб іноді виходив з рибалками в море на своєму човні.

— Правильно, дочки. Кожен має жити у своїй стихії. Помилувалася ним — і досить. Забудь. Русалки здавна закохувалися у людських хлопців. Та в них це не надовго. От і ти...

— Я, тату, власне... хотіла тебе просити. Відпусти мене на землю.

— На землю? Але ж, моя люба, на суші русалки не живуть.

— Я знаю. Але я хочу...стати людиною.

— Людиною? Ти навіть не уявляєш собі, про що просиш. В нашому роду ще такого не було. Та й взагалі чи було колись. Людиною! Це жахливо! Люди живуть постійно у клопотах про житло, одяг і про їжу. Вони

мусяť тяжко працювати. Люди підступні і злі. Ти нічого про них не знаєш. Та тобі й не треба те знати. Ти — морська цариця.

— Не відмовляй мене, тату. Я хочу стати людиною.

— Хейло! Я накажу прикувати тебе ланцюгами до трону.

— То й матимеш не царицю, а полонянку.

— Бачиш, як шкідливо випливати на поверхню. Я про те завжди казав. Випливла — от і маєш!

Стати людиною. Така мрія займала тепер думки Хейли. Вийти заміж, стати царицею, одягнути золоту корону з перлами та діамантами — такі близкучі перспективи анітрохи Хейлу не цікавили. Стати людиною — це було зараз для неї головне. А як це зробити? Це було запитання з запитань. Ну навіщо їй цей риб'ячий хвіст? Ну, звісно, хто її таку полюbitь? Марно й сподіватися.

І вирішила Хейла податися до Короля вітрів. Здавна вона чула, що він дуже розумний і багато знає такого, чого не знають інші. Тільки не знала Хейла, де живе Король вітрів. Та тут, їй так здавалося, можна було легко зарадити. Випливла вона на поверхню моря та й зустріла там Східний вітер.

— Послухай, Східний віtre, де живе Ваш король?

— А навіщо він тобі, красуне? Краще стань мені за дружину.

Завіяв, огорнув її стан прохолодою — та й повіяв собі далі.

Іншого разу зустрівся їй Західний вітер.

— Скажи, брате-віtre, де живе Ваш король?

— Щось я такої сестрички не пригадую. А гарна! Послухай, красуне, навіщо тобі наш король? Він вже старий і негарний. Не дівочим очам на нього дивитися. Краще будь мені за дружину.

Та й полив Хейлу рясним дощем.

«Що робити? — журилася Хейла. — Як же мені його знайти?»

Розуміла, що вітри їй нічим не допоможуть, та все ж не хотіла облишити свого задуму, бо іншого, правду кажучи, й не було.

Наближення Північного віtru Хейла відчула по його холодному диханню. Здавалося, що море скрижаніло, хоча літо було у розпалі. В таких випадках Хейла ховалася під водою. Але сьогодні вона прогнала ту спокусу. Їй конче треба було зустрітися з тим вітром. Може він нарешті скаже їй, де живе їхній король.

За своїм холодним свистом вітер не розчув запитання Хейли.

— Що ти кажеш? Чекай, я підлечу близче. А-а! Ти питаєш про Короля вітрів? Та який він в біса король? Його давно вже ніхто не слухається. А надто я, гордий Північний вітер. Вію собі, куди захочу, все живе мене боїться. От і тебе, красуне, підхоплю і замчу аж у Північне море. Там

ти станеш моєю дружиною і народиш мені багато холодних Північних вітрів. Тоді ніхто з нами не зможе змагатися. Тоді ми врешті-решт осудимо землю і знищимо на ній життя. Летімо!

І він підхопив Хейлу і підняв її високо-високо, ледве що до самих хмар. Вона пручалася, кричала, а потім зів'яла, майже замерзла в його крижаних обіймах під його льодяним подихом.

«Все. Я вмираю, — ще встигла подумати Хейла. — Прощай, мій рибак-лонько».

І її свідомість згасла. Аж тут, долаючи холодну течію вітру, до нього наблизився альбатрос. Страшно було птаху. Він зінав, що може загинути, але йому жаль красуню Хейлу. Вона не раз годувала його з рук. Альбатрос підлетів до самого вуха Північного вітру і гукнув:

— Що ти робиш? Це донька морського царя Прудивуса. Негайно відпусти її.

— Хто це там дзижчить мені у вусі? Хіба ти не знаєш, що я — найсильніший у світі? Що мені за діло до якогось там морського царя? Я сам собі цар. І я візьму цю красуню за дружину.

Та на другому краю моря вже показався Південний вітер. Він дихав гаряче і пристрасно. Під його теплим диханням все оживало. Альбатрос підлетів до нього.

— Рятуй її! Вона незабаром помре.

— Хто помре? Кого рятувати?

— Хейлу. Красуню Хейлу. Її несе Північний вітер.

Розпустив свої крила Південний вітер і чимдуж кинувся навпередими своєму брату.

— Стій, — гукнув. — Віддай її мені.

— Не віддам. Вона моя.

— Тоді я розтоплю всі твої льодовики. Всі твої запаси льоду пущу водою.

— Тоді я кидаю красуню. Нехай вона розіб'ється. Як не мені, то нехай не дістанеться нікому!

І випустив Хейлу зі своїх обіймів. Вона і справді могла б розбитися, та дужі крила Південного вітру підхопили морську дівчину, а його тепле дихання відігріло її. Хейла відкрила очі.

— Де я? Що зі мною?

— Тепер все буде гаразд. Подякуй сміливому альбатросу.

— І йому, Південному вітру.

— Я дякую Вам обом. Але я мушу знайти Короля вітрів. Мені конче треба до нього.

— Навіщо він тобі? Краще стань моєю дружиною і житимеш у радості.

— Ні, Південний вітре, не можу. Коли ти хочеш мені допомогти, то покажи дорогу до вашого короля.

— Наш король живе серед моря на невидимому острові і не любить, коли його даремно турбують.

— Я не даремно, Південний вітре. У мене до нього важлива справа.

— Тоді я за мить домчу тебе до нього. Лише тримайся за мої пишні ку-чері. Тримайся міцніше і не бійся.

Вітер легко і весело полетів над морем, обережно несучи Хейлу. Чез рез якусь мить він поставив її на невидимому острові біля королівського палацу.

Король вітрів сидів на своєму троні і записував всі витівки своїх синів. Записував і зітхав. Вони не дуже йому корилися і бешкетів по світу наростили чимало.

— Така сила витрачається намарно, — жутився старий. — Якби її приборкати, то ого! Скільки добра можна було б зробити. А так... некерована стихія. Ні, треба вже на трон посадити когось молодого. Вже скільки тисячоліть я королюю над вітрами. Видихнувся вже. Треба до них молодого та дужого. Тільки кого?

Аж тут відчинилися двері — і увійшла Хейла. Король вітрів встав, вітаючи її. Наче й не здивувався з її приходу.

— О, царівна Хейла! Шаную батька твого — морського царя Прудивуса. Коли молодший був, то не раз приходив до мене за порадою. Як він там мається? Чи здоровий?

— Та здоровий допоки і добре мається.

— З чим тебе до мене прислав?

— Та не прислав. Сама тебе шукала і ледве знайшла.

— Чим можу прислужитися такій красуні?

— Трапилася зі мною пригода. Вже й сама не знаю, чи добра, чи лиха. Одної літньої ночі я закохалася в рибалку, в людського хлопця.

— Це дуже небезпечно. Дві різні стихії. Але любов — це теж стихія. Розумію. Забути його не можеш?

— Пробувала. Не можу.

— І чого ж ти хочеш?

— Хочу стати людиною.

— Це бажання дуже легковажне. Ти просто ще дуже молода.

— Нас у батька сорок. І лиш я захотіла стати людиною. Яка від того втрата?

— А батько твій що на те каже?

— Каже, що прикує мене ланцюгами до трону.

— То він у тебе суворий?

— Суворий. Але не в тому річ. Я не можу, просто не можу жити в морі. Я хочу на сушу.

- Та ти ж про людей нічого не знаєш: як вони живуть, що роблять, які них звичаї.
- Я знаю тільки те, що вони ловлять рибу. А ще знаю, що мій рибалка найкращий в світі, — і це, по-моєму, головне.
- На жаль, ні, це не головне. А чи любить тебе твій рибалка?
- Того я не знаю. Ми з ним лише поглядами обмінялися: він глянув на мене, а я на нього. Зате які в нього очі!
- Цього дуже мало. Може бути так, що в нього на суші є дівчина, котру він любить. Що тоді?
- Тоді я її уб'ю.
- А якщо він однак її любитиме?
- Але ж її вже не буде.
- Я ж казав тобі, що ти зовсім не знаєш людей. Це дивні створіння. Дивні і цікаві. У них буває так, що людини вже нема, а друга людина продовжує її любити. І так все життя. А чи знаєш ти, що людська жінка мусить готовувати їсти? А ти ж не вмієш готовувати земні страви. Такої дружини ніякий рибалка не захоче.
- А що там готовувати? Вони ж рибу ловлять. Наловив риби — та й їж.
- Е, ні, сиру рибу люди не їдять. Її ще приготувати треба: зварити, посмажити чи запекти. Бути людиною — це дуже складно.
- Однак... я не можу жити без того рибалки і хочу стати людиною. Я всього навчуся. Не може бути такого, щоб я не навчилася.
- Ну що ж... ти сама вибрала свою долю. Я тебе застерігав. Щоб потім на мене не нарікала.
- Не буду, не буду нарікати. Яка вже доля мені випала, така й буде. Тільки допоможи мені.
- Чудна ти якась. Не схожа на інших. Може тому й хочеться мені тобі допомогти. Може тобі чужа наша стихія. Але боюся, аби ти тільки не пошкодувала, бо інша стихія, стихія людська, може тебе не прийняти. Повернись туди, звідки сонце сходить. Маєш останню можливість передумати.
- Ні, я не передумаю.
- Тоді... хай буде так.

Сонце, місяць і зірки,
Я чаклюю навпаки.
Миром і згодою
Живу з природою.
Всі мені допоможіть,
Що робити, підкажіть.
Звертаюся з просьбою я єдиною:
Нехай Хейла стане людиною.

І Хейла відчула якісь дивні зміни в собі. І за якусь часинку перед Королем вітрів стояла струнка зеленоока дівчина з пишним волоссям.

— Ой, — тільки скрикнула Хейла.

— Тепер ти ще мусиш подарувати щось морю, аби воно з миром відпустило тебе і не чинило тобі ніяких перешкод.

— Це має бути щось коштовне?

— Ну... бажано.

— Тоді ось.

І Хейла вийняла з кіс прекрасний черепаховий гребінець, оздоблений перлами і діамантами. — Це годиться?

— Так. Побіжи і кинь його в море, сказавши:

«На радість чи на горе,
Відпусти мене, море».

І ти побачиш: якщо в цей час море не розгнівається, не заштормить, значить, воно тебе відпустило.

Хейла все зробила, як їй було наказано, а потім ще довго стояла на березі, вдивляючись у пінисту хвилю. Але море було спокійне, лагідне, наче посміхалося до дівчини. Над морем літали і здивовано кричали чайки.

— Відпустило! Мене море відпустило! — радісно вигукнула Хейла, ставши знову перед Королем вітрів.

— От і добре, — тихо сказав старий. — Але, щоб ти знала, люди в такому вигляді не ходять. Вони прикривають своє тіло. Це найперше, до чого ти мусиш звикнути. Отже, ти мусиш мати якийсь одяг.

— Я знаю, знаю, я бачила людей. Вони всі одягнені. Тільки я бачила хлопців. А як там дівчата ходять, я не знаю.

— От я й міркую: де ж взяти для тебе хоч якийсь одяг. Почекай. Здається, придумав. У мене є одна старенька жінка. Я її колись від смерті врятував. Зараз вона живе у мене. Може вона чимось нам допоможе.

Покликали стару Ганну. Побачивши Хейлу, вона сплеснула руками.

— Яка ж ти гарнуня! І — голісінька! Це нікуди не годиться. Соромно. На землі жодна дівчина не дозволить собі такого.

— От і допоможи нам, Ганно. Може в тебе хоч щось знайдеться для цієї бідолахи.

— Знайдеться! Чому ж не знайдеться? Вона, певно, теж з затонулого корабля?

— Ну, не зовсім. Майже.

— Як все це зі мною сталося ... Ну, коли корабель наш затонув ... тоді разом зі мною врятували і мою валізу. А я ж до внучки їхала. Везла їй дешо у подарунок. От тепер і пригодиться панночці.

— Допоможи вже, Ганно, будь така ласкова. А я вже тобі якось віддячуся, — просив Король вітрів.

— Та що там! Я з радістю доможу панночці. Бо навіщо все це тепер мені? Та й зітхнула.

— Ти, Ганно, все ще на землю хочеш?

— Ще й питаете! Звісно, хочу. Та вже не смію просити.

— І що ти їй скажеш! Я ж казав, що ти для них всіх на землі вже померла. Вже й добро твоє, мабуть, встигли між собою поділити. А ти — на землю.

— Ой, панночку, якби ж мені тільки на землю! Хоч ногою ступити. Служницею буду, жебрачкою, аби лише мої ноги пройшлися по землі, аби лише мої очі спочили на зелених травах, на квітучих садках. Так вже мені осто гидло те море.

І сама собі затулила рота долонею, бо зрозуміла, що сказала щось не те.

— Ну-ну, Ганно! Не нарікай. Тоді з усіх пасажирів, що були на кораблі, ти одна врятувалася.

— Я не нарікаю. Я не хотіла. Я ... не гнівайтесь, пане, але я широко сказала, як думала.

— Добре, Ганно, добре. Неси одяг. А тоді будемо говорити далі.

По короткім часі Хейла стояла, прибрана по-дівочому. Її густа коса була заплетена. На ший у неї були перли — залишила собі на згадку. Хейла хвилювалася і зітхала, і сама з себе дивувалася.

— Чи гарно мені так? — питала.

— Та ж така ти гарна, моя пташечко, що кращої за тебе і на світі нема, — аж захлиналася тітка Ганна. — Як моя дорога внучечка. А може й краща. Ні, таки, либо нь, краща за мою внучечку, бо в неї ноженята як для дівчини трохи завеликі, а в тебе, моя квіточко, маленькі та зgrabненькі, ніби тільки для того їй створені, аби ти ними танцювала у золотих черевичках.

— Гарна. І справді гарна, — сказав захоплено Король вітрів. — Жаль тільки, що я вже такий старий. А то я нізащо не відпустив би тебе і залишив би твого рибалку без нареченої. Ну-ну, не лякайся. Я так пожартував. Тепер, Ганно, моя річ до тебе. Відпушу я тебе на твою землю, за котрою ти так сумуєш.

Ганна так і кинулася королю до ніг.

— Не треба, — спинив її Король вітрів. — Ти краще слухай і запам'ятовуй. Поїдеш з панночкою. Будеш їй у всьому слугувати. Але не тільки слугуватимеш, а й вчитимеш її всьому, що знаєш сама: звичаям людей, як готовати страви, як вітатися, як себе вести, аби вона не потрапила в халепу. Зрозуміла? Будеш їй за матір.

— Добре. Ви не турбуйтесь. Я не дам і волосині впасти з її голівки. Можете не сумніватися.

— Сказав би й тобі, щоб ти не шукала зв'язку з рідними, так ти ж однак не послухаєшся.

— Це ви правду кажете, — не послухаюсь.

— То хоч зроби так, щоб нічого не знали твої рідні про нас, про наше морське життя. А як розкажеш щось про панночку, то начувайся, я тебе й на землі дістану.

— Та що Ви! Та нехай мене грім поб'є! Нехай мене акула з'їсть!

— Правда, тобі однак ніхто не повірить. Скажуть, збожеволіла стара від пережитого. Ще й, чого доброго, запроторять тебе в лікарню. Я вже людські норови трохи знаю. Ти жінка розумна, так що дивись, міркуй сама. А тепер до тебе, Хейло. Скарбів тобі не даю, бо й сам не маю. Не надбав, хоч міг надбати. Але ось тобі намисто моєї доњки. Одягни його і ніколи не знімай. В ньому сила незвичайна. Доки буде воно у тебе на шиї, неущодженою будеш. А ось цю намистинку повернеш тоді, коли знову захочеш стати русалкою.

— Не захочу.

— Не зарікайся. В житті воно свяко буває. І ще: ось тобі плавник акули. Не використовуй його даремно. Але, якщо буде у тому потреба, то це зброя проти ворога. До кого доторкнешся ним, то він вже тобі не страшний — без силіє вкрай, а може й загинути. А ще ось тобі мушля. Бачиш у ній отвір. Подуеш — і мушля загуде. І я почую її і прийду тобі на допомогу. Або сам прийду, або синів своїх пришлю. А зараз мій човен в зміг ока домчить вас до берега, куди скажете. Бувайте здорові і не забувайте старого Короля вітрів.

Вони вийшли на землю поблизу невеликого селища, де, вочевидь, жили рибалки зі своїми родинами. Місяць висвічував доріжку, а пісок біля ніг Хейли блищав золотом. Аж Ганна нахилилася, взяла жменю піску і пильно його роздивлялася.

— Золотий чи що ...

— То пусте. Ти скажи, Ганно, тут живуть рибалки?

— Напевно. Он бачиш, човни гойдаються і сітки сохнуть. А дехто з них, мабуть, в море пішов.

— А скажи, Ганно, рибалка на ім'я Андрій може тут жити?

— Może. І навіть не один.

— Як це?

— У людей імена повторюються.

— Це зле. От я — Хейла. І більше нікого нема з таким іменем. А як я знайду свого рибалку, коли імена повторюються?

— Знайдеш. Почекай. Нам зараз треба подумати, де ми будемо жити.

— Жити? А онде яке гарне дерево. Отут під ним і житимемо.

— Hi, Хейло. Тут ми можемо тільки відпочити. Ну, хіба що перечекати до ранку, бо зараз ніч і всі сплять. А люди живуть у будиночках. От і ми мусимо собі щось підшукати.

— А навіщо ті будиночки? Хіба не краще жити просто на волі?

— Hi, Хейло. Тут буває дощ, сніг, зима. А люди мусять ще й дітей своїх ростити.

— А у мене будуть діти?

— Певно, що будуть. Тільки з тим ще треба почекати. Ти, Хейло, при-дивляйся до всього та звикай. Коли я буду з кимось говорити, то ти в розмову не втручайся, бо обов'язково скажеш щось не те. Тобі ще вчи-тися треба.

— Я буду вчитися. Я буду вчитися всьому, щоб стати людиною. Мені б тільки рибалку того побачити.

— З тим ще треба буде почекати, Хейло.

— Чекати, чекати! Не можу я чекати. Я мушу його побачити.

— Потерпи, Хейло. Ти ще не будеш знати, як з ним говорити.

— О, закохані серця знають свою особливу мову. Вони зрозуміють одне одного.

— А звідки ж ти знаєш, що і він в тебе закоханий?

— А інакше й бути не може. Я бачила, як рвався він до мене. Його не пустили. А якби пустили, то ми були б вже разом.

— Чудна ти. Якби його пустили, то він може б і втопився.

— Чому мав би втопитися?

— Ти забуваєш, що море — це твоя стихія. Люди не вміють так плава-ти, як ти.

— Не вміють. Жаль. Але я навчу його. Я навчу його жити в морі, як я. А сама навчуся жити на суші.

— Смішна ти, Хейло. Ти захотіла стати людиною, а й досі не збагнула, що таке людина.

Так розмовляючи, дочекалися ранку, а вранці й пішли в те рибаль-ське селище і попросилися пожити там якийсь час, якби знайшлася для них якась хата-пустка. Не вдаючись в деталі, Ганна розповіла свою історію, що вирятувалася вона з затонулого корабля. Хейла нібито була з нею. Але після пережитого дівчина тяжко захворіла. Потріben час, щоб вона повністю прийшла до тями. Іноді може говорити казна-що, що й не второпаєш.

Така хата знайшлася, і ніхто не заперечував, аби Ганна з Хейлою тут жили, скільки їм захочеться, а хоч би й назовсім лишилися у них. Тут-таки кинулися допомагати хто чим міг і щиро жаліли дівчину, що була ніби не від світу цього: ні в що не втручалася, а тільки мовчки хо-дила і до всього уважно приглядалася. До вечора й хату свою опорядили.

Щаслива Ганна взялася готувати вечерю. Хейла з усього дивувалася, про все розпитувала. Цілий день у них було людно, то вони обидві майже не розмовляли. Тепер Хейла могла нарешті зітхнути з полегкістю.

— Ніколи не думала, що людиною бути так важко.

— Чому важко?

— Мені дуже бракує води.

— Он у відрі. Пий, скільки хочеш.

— Мені не пити, а зануритися у воду з головою, попливти далеко-далеко.

— Значить, ти ще не зовсім стала людиною.

— Пустіть мене, тітонько Ганно, я тільки скрупаюся і поплаваю. Бо мені здається, що я задихнуся.

І Ганна заледве вже не погодилася відпустити Хейлу. Аж раптом похопилася.

— Ну я стара дурепа! Як я могла забути? Не можна, Хейло, ще тобі купатися. У людей не прийнято купатися голими. У них для того є купальники, щоб прикривати деякі місця. Інакше не можна. Ніхто тебе не зрозуміє.

— Тяжко бути людиною.

— Наскільки я зрозуміла, ти знову можеш стати русалкою, як тільки захочеш.

— Ні, я не хочу. Я стану людиною. Але як заснути в тій клітці і зовсім без води?

— Давай я намочу тобі простирадло і так тебе накрию. Може тобі так буде легше.

— Ой, дякую, тітко Ганно. Ти така добра, наче все життя русалкою була.

— Бог милував, не була.

Наступного дня Хейла упросила Ганну, аби відпустила її подивитися, як рибалки збираються в море виходити. Ганна відпустила, наказуючи, аби Хейла ні з ким не розмовляла.

— Ти ще все знаєш, Хейло. Ти неодмінно заплутаєшся і скажеш щось не те.

— Я нічого ні кому не буду казати. Я тільки подивлюся, чи нема там мого рибалки.

Вона побачила його відразу. Тоді вночі Хейла добре не роздивилася, який він. А тепер вже побачила, що він високий, дужий, на голові кучері, що спадали йому на чоло, він час від часу відкидав їх. Хейла все дивилася та й дивилася на нього. Раптом рибалка здригнувся,

очевидно, під її поглядом, потім підняв голову і побачив Хейлу. Покинув роботу — і до неї.

— Дівчино... Ні, мені здалося. Я подумав, що ти — Хейла. Твої очі... зовсім такі, як у неї. Але вона русалка, вона сиділа на скелі і співала.

— Отак співала?

Пливіть, рибалки,
На голос мій.
Вам подарую
Серпанок мрій
Найкращих в світі.
І повні сіті.

— Дівчино, хто ти?

— Я — це вона, а вона — це я. Я — Хейла.

— Але ж Хейла — русалка, сирена, що заманює рибалок своїми піснями, а потім їх губить.

— Ні, хлопче, це ти мене заманув у свою стихію. Я була русалкою, а тепер стала людиною.

— А навіщо?

— Щоб бути з тобою.

— Так не цікаво. Краще б ти назавжди лишилася русалкою.

— Тоді б ми ніколи не були разом.

— Може.

— Андрію, — хтось покликав його. — Йди, бо вже зараз будемо рушати.

— Стривай, — притримала за руку. — Нікому не відривай моєї таємниці.

— Добре. Нікому.

І побіг до свого човна. А Хейла дивилася йому вслід і тихо шептала:

— Повні вам сіті.

І зробила легкий помах рукою.

Додому прибігла задихана і схвильована.

— Що з тобою, Хейло? — занепокоїлася Ганна.

— Я бачила його.

— Кого, Хейло? Кого ти бачила? Хто так тебе налякав?

— Ніхто мене не налякав. Я бачила його. Він тут.

— Скажи мені нарешті, Хейло, кого ти бачила?

— Свого рибалку. Його зовуть Андрієм.

— І де ж він?

— Пішов з рибалками в море.

— Надіюсь, ти з ним не розмовляла?

- Чом би й ні? Розмовляла.
- Боже мій! Надіюсь, у тебе вистачило глузду нічого йому не казати, хто ти?
- Він сам запитав за русалку. От я йому й сказала.
- Господи! Я ж тебе просила нікому нічого не говорити. Ну тепер буде!
- Нічого не буде. Андрій сказав, що нікому не розкаже.
- Ага, вір йому! Не розкаже! І де тільки ти взялася на мою голову? Тільки обжилися — і на тобі! Сиди тепер вдома і нікуди не витикайся. Радість Хейли пригасла.
- «І що це за істоти ті люди? Я, певно, їх ніколи не зрозумію».
- І їй стало зовсім сумно.
- Ганно, — озвалася Хейла, — любов — це ж радість. А чому мені сумно?
- Любов — це не тільки радість. Любов — це ще й біль. Дав би Бог, щоб ти того не знала.
- Ні, Ганно. Я бачила, як паруються чайки, риби, навіть кити. Це завжди радість.
- У людей це не так.
- Скажи, Ганно, от ти мене свариш, що я говорила зі своїм рибалкою. Ale ж чому б я мала з ним не говорити? Я ж задля нього стала людиною. Тільки задля того, щоб нам бути разом, щоб паруватися, як чайки, як риби, як ваші голуби. Чому не можна?
- Я думаю, що ти ще довго не станеш людиною, бо ти ніяк не можеш збегнути, що у людей все не так, як у морі.
- Ну чому? Чому не так?
- Не знаю, чому. Ale не так.
- Я знаю. Це тому, що ви живете у гніздах, які називаються хатами.
- Люди інакше вже не зможуть жити. Вони в теплі і затишку народжують своїх дитинчат.
- Добре. Я згідна жити в такому гнізді. Ale я також хочу народжувати дитинчат. В теплі і затишку. Як люди. Ale ж для того я мушу бути зі своїм рибалкою.
- Ой, Хейло, морока мені з тобою. Краще б я добиралася до своєї внучки.
- Ty хочеш мене залишити, Ганно? Не лишай мене. Я сама пропаду. Я ще в вашій стихії нічого не знаю. У вас все так складно, що й не збегнути відразу біdnій русалці. Не кидай мене, Ганно! Мені страшно. У морі мені ніколи не було страшно.
- Не покину, Хейло, не бійся. Хоч з тобою дуже тяжко. Ty така некерована. Ty мене не слухаєш. От і тепер, либонь, накоїла біди. Подивимось, як ми з неї вийдемо.

Андрій довго вагався, чи йому розказувати про Хейлу. Вона просила не розкривати її таємницю. Але ж так кортіло похвалитися. Не кожному так таланить. Не вона його заманула своїм співом, а вона сама прийшла на берег і заради нього стала людиною.

— Я ні кому, я тільки дідові розкажу. Хіба їй від того погіршає? Та ж ні. І Андрій не витримав, підійшов до найстаршого рибалки, котрого всі називали позаочі дідом, а в очі капітаном.

— Капітане, як там у нас з легендами?

— Що, юначе? Зеленоока русалка сниться?

— Якби ж то! Не просто сниться. Вона вже вийшла на берег і стала людиною.

— А ти, хлопче, часом з глузду не з'їхав? Таке, кажуть, буває.

— Ні, капітане. Я щойно перед виходом в море бачив її, говорив з нею.

— Говорив, кажеш? Значить, улову не буде. Сітки будуть порожні.

— Ні, капітане. Хіба ж ви забули, скільки риби ми наловили, коли я її вперше побачив?

— Ні, хлопче, справа навіть не в рибі. Але ця краля наробить нам біди.

— Не наробить. Вона стала людиною.

— Ой, юначе, краще б вона йшла собі в море.

— Але ж, капітане, я надіюся на вашу порядність. Я надіюся, що ви ні кому не відкриєте нашу таємницю.

— Не відкрию? Та я просто вимушений її відкрити. Як тільки ми приїдемо, я все розкажу громаді. А громада вже нехай вирішує.

— І що тоді буде?

— Не знаю. Як громада вирішить: може її в море кинуть, може поб'ють палицями. Це вже таке. Нечиста сила, хлопче. Це тобі не жарти. От напаст!

— Але ж Хейла не робить нам зла. За що її бити? Ми ж цивілізовані люди. Це колись полювали за відьмами. Тепер інші часи.

— Часи, юначе, змінилися, а люди залишилися ті самі.

Андрій відійшов, розуміючи, що накоїв лиха і собі, і Хейлі. Ну, найбільше то, звісно, Хейлі. А вона, бідна, нічого й не підозрює. Картав себе, кляв на чім світ. Вона йому довірилася, а він... нехай би собі жила, а так... Що тепер буде з нею? І навіть попередити ніяк.

Ганна тривожно вдивлялася в вікно. Хейлу нікуди не пускала, і та нудилася, не чуючи ніякої біди. Раптом Ганна скрикнула:

— Йдуть, йдуть! Горенько моє! І сховатися ніде.

— Хто йде? — спитала Хейла, але подивилася в вікно і сама все побачила. До їхньої оселі наблизався натовп людей, озброєних камінням і палицями. В тому натовпі був і її Андрій. Теж з палицею.

— Боже, невже і він? — крикнула Хейла.

— Бачиш, дівко, що ти наробила?

Ганна стояла біла, як стіна.

— Не бійся, Ганно. Вони не сміють тебе чіпати. Ти ж не русалка.

— О, Хейло, ти не знаєш, що таке розлючений натовп.

А люди вже підійшли впритул до їхньої оселі. Хтось не витримав і пожбурив каменюку в вікно. Забряжчало скло.

— Виходь, нечиста сило, — загукали з натовпу.

— Я піду, — рішуче сказала Хейла. Ганна заплакала і теж ступила крок вперед. Дві жінки вийшли з хати і стали перед натовпом. Всі якось знітилися. Навіть найзаповзятіші опустили палиці. Андрій став поруч з Хейлою.

— Ти?.. — здивувалася дівчина.

— Пробач мені, Хейло. Це я винен. Це я накоїв лиха. Я розказав твою таємницю.

До натовпу озвалася Ганна. Це була маленька спроба захистити Хейлу.

— Люди добрі, я ж вам казала, що дівчина хвора. Вона з затонулого корабля. Бозна-що говорить. Самі подивіться: яка ж вона русалка? Звичайна собі дівчина.

— Русалка, русалка! Я її по очах впізнав. Бий її!

Хейла ступила крок наперед.

— За що ви мене хочете бити? Хіба я вам зробила якесь зло?

Натовп мовчав. Дехто вже зібрався йти геть. Проте найзаповзятіші кинулися до Хейли. В її руці блиснув плавник акули, подарований Королем вітрів — і декілька сміливців упали без сил. Декількох дістав своєю палицею Андрій. З руки Хейли сочилася кров. Хейла приклада до губ мушлю і вона тривожно загула. По якійсь хвилі все довкіл покрив туман, а коли він розвіявся, всі побачили чудернацького чоловіка з короною на голові. Натовп заворожено мовчав. Король вітрів заговорив:

— Я — Король вітрів. І що доброго намислили ви вчинити? Скривдити бідну дівчину? Хіба це по-людськи? Хіба ви дикиуни чи хижаки? Чи може ви з племені морської акули? З давніх часів море допомагало вам. Воно годує вас рибою, по морю плавають ваші човни і кораблі, в морі ви купаєтесь самі і купаєте своїх дитинчат, щоб вони були здоровими. А чим ви віддячуєте морю? Ви його забруднюєте. Незабаром жителям морських глибин вже нічим буде дихати. Ця дівчина прийшла до вас з миром і любов'ю. Я сам допоміг їй стати людиною, а ця добра жінка, котру я врятував з затонулого корабля, погодилася взяти її під свою опіку. Дівчина ця, Хейла, щоб ви знали, відмовилася від корони морської цариці, щоб стати людиною, бо полюбила вашого рибалку. І на землі, і на суші любов завжди була благословенна. Правда ваша, такого ще не

було. Але що ж тут поганого, якщо з'єднаються дві наші стихії? Якщо у когось є ще якісь сумніви, чи чиста це сила, чи ні, охрестіть її. Як ти, Хейло?

— Я вже бачила церкву. Я готова прийняти вашого Бога і хочу, щоб він прийняв мене. Я ще не знаю ваших молитов, але я навчуся.

— Це Бог не тільки ваш, але наш спільній, бо він створив не тільки те, що на землі, але й те, що в морі. Та й само море також. Так що облиште дівчину і йдіть до своїх справ. А щоб ви не думали, що я просто собі базіка, що мої слова порожні... Ану, сини мої, подміть лише в чверть сили. І знялася страшна буря. Кілька вікових дерев упали, вирвані з корінням.

— Досить, діти, досить. Вам тільки дай волю.

А коли буря стихла, Король вітрів додав:

— Думаю, всі зрозуміли, що зі мною сваритися не треба. Та й з морем також. Бо по морю плавають ваші кораблі. І нехай вони щасливо повертаються додому. Море вперше послало вам свою істоту, що стала людиною. Море хоче, щоб ця дівчина була щаслива, щоб між морем і сушою був мир. Чи ви згідні зі мною?

— Так, — одностайно відповіли присутні.

— Я вірю вам і дуже надіюся, що Хейла буде щаслива. Я побачив сьогодні чесні очі вашого рибалки, його рішучість. Хейла обрала собі його не даремно. Він — справжній чоловік.

Якщо вони поєднаються, я буду їм допомагати. Це буде гідна пара — пара двох стихій.

Всі розійшлися. Ганна пішла прибирати бите скло і думати, чим тимчасово затулити вибиту шибку. Хейла та Андрій залишилися тільки вдвох. Хлопець, як заворожений, дивився в зелені очі Хейли. В них була якась притягувальна сила.

— Це правда, що ти заради того, щоб стати людиною, відмовилася від корони морської цариці?

— Так, це правда.

— А чому? Для чого ти так зробила?

— А навіщо мені ця корона без тебе? Я хотіла бути з тобою.

— І не шкодуєш?

— Ні.

— І навіть після того, що сталося?

— Мене попереджали про небезпеку, але я не вірила. А якщо чесно, то я й не зрозуміла, чого ті люди від мене хотіли.

— Ти, Хейло, за природою своєю все-таки русалка, хоча й стала людиною.

— Я зміню свою природу на людську. Я ще багато чого не вмію, але я навчуся бути людиною.

— У вас в морі все, мабуть, по-іншому. І любляться, певно, інакше, ніж у нас?

— Так, по-іншому. У нас, буває, просто собі паруються, без всякої любові. Просто так. Паруються — і розходяться. А в людей гарно, на все життя.

— У нас теж по-всякому буває. Часом зраджують одне одного, а потім розлучаються.

— Розлучатися — це страшно. Якщо ми з тобою будемо разом, то я тебе ніколи не зраджу. І нікому тебе не віддам. Ніякій другій дівчині. Я погоджуся віддати тебе тій дівчині, котра буде тебе любити більше від мене. Але більше від мене ніхто не буде тебе любити, бо це неможливо. Я тебе так люблю, що, коли ти мене покинеш, то я умру.

— У людей не прийнято, щоб дівчина першою говорила про любов. Першим про любов має говорити хлопець, а вже потім дівчина.

— Я знову зробила щось не так?

— Та ні, все так. Ти щира і безпосередня.

— Ви, люди, самі придумуєте собі всякі заборони і тим обмежуєте свою свободу. Жили б просто, як все в природі.

Андрій пригорнув Хейлу, а потім поцілував.

— Солодко як, — прошепотіла Хейла. — Мені в морі ніколи не було так солодко. Скажи, Андрію, а в мене буде дитина? Я бачила людських дітей. Вони такі маленькі і гарні. А в мене буде?

— Буде, Хейло. Тільки ще треба почекати.

— А навіщо чекати?

— Щоб я впевнився, що я тебе люблю.

— А ти ще не знаєш?

— Не знаю.

Хейла посмутніла.

— А я знаю, що люблю тільки тебе, тебе одного.

— Коли я дивлюся в твої очі, тоді мені здається, що люблю. Тоді я просто божеволію, шаленію. Тоді здається, що полинув би за тобою на край світу, навіть у твое глибоке море. А коли тебе поруч немає, тоді я не знаю.

— А коли ж ти знатимеш?

— Почай трохи. Нехай я звикну, що ти не русалка.

— А якби я була русалка, то що?

— Не знаю.

— Ну чому ти нічого не знаєш? Ти такий міцний, такий дужий — і не знаєш. Шкода, що все це не залежить від мене. Тоді все було б добре. І чекати не треба було б.

Надійшла вказівка: відправити корабель до чужоїдалекої країни. Це була велика подія. Тільки про те й говорили. Збирали найкращих і

найдосвідченіших моряків. Рибалки вирішили від себе послати Андрія. А чого ж? Молодий, сильний, розумний. Поза його плечима змовлялися між собою.

— Нехай трохи поплаває, світа побачить, то може й забуде за свою русалку. Бо хоч і стала вона людиною, та все-таки...

Засумував Андрій. Не тішила його ні далека подорож, ні довіра громади. Жаль було йому лишати зеленооку Хейлу. Щойно тільки знайшов її, а вже треба кидати. Відчував, що його навмисне посилають у довге плавання, щоб він забув її. І вже нікого, окрім Андрія, не цікавило, що буде з Хейлою без нього. Чи не скривдить її хтось? Ганна стара, а Хейла ще зовсім не знає людського світу. Наївна, як дитина. Ублагав Ганну, щоб не лишала Хейлу, аж доки він не повернеться. Погодилася. Хоч вже давно збиралася податися на пошук своєї дорогої внучки. Але пошук знову відкладався, бо Ганна вже до Хейли дуже прив'язалася і не може залишити її саму.

Сумна ходила Хейла. Розлука з коханим — це було страшне лихо для дівчини. Краще б її побили тими здоровенними палицями, краще б її зовсім убили, ніж мала терпіти таку муку.

— Ганно, скажи, чи у людей також сльози солоні?

— Так, Хейло.

— А я думала, що це тільки в мене. Солоні-солоні, як морська вода.

— Ти багато плачеш, Хейло. Не можна так.

— Не можна... воно само плачеться, Ганно. Він поїде. Надовго. Він забуде мене. Знайде собі іншу і забуде.

— Він казав, щоб ти його чекала, обіцяв повернутися.

— Ти ж сама казала, що хлопцеві вірити не можна.

— Не знаю, Хейло, що тобі порадити. Всяко може бути.

— Я, Ганно, в море піду.

— Ти знову хочеш стати русалкою?

— Мушу, Ганно. Бо як інакше я за ним попливу?

— А нашо тобі пливти за ним? Дорога, кажуть, дуже далека. Андрій буде на кораблі. А ти... ти майже стала людиною. Ти вже відвикла від моря. Та й вся моя наука, вважай, пропаде.

— Від моря відвикнути неможливо. А наука твоя... що ж... дещо, звичайно, вимиють морські хвилі з русалчиної голови. Потім будеш вчити заново. Якщо я повернуся.

— Не лишай мене, Хейло. Я вже стара. Та й звикла до тебе. Як я без тебе буду? Та й Королю вітрів я слово дала, що буду слугувати тобі і тебе оберігати від лиха. Що я йому скажу?

— Скажеш, що Хейла була неслухняна.

Відплив корабель. Непомітно щезла і Хейла. Вона повернула намистину — і ніби й ніколи не була людиною. Попливла собі. Хвилі обіймали її, ніби раділи, що вона знову до них повернулася. А серце в Хейли так і зайшлося цілком людською тugoю за землею, за їхньою затишною оселею, до якої потрохи вона вже стала звикати, за Ганною і за Андрієм.

— Я вже зовсім людина, — з радістю і болем сказала собі Хейла. — Мене вже тягне до людської оселі. Я вже не та безтурботна русалка, що була колись.

Дуже швидко Хейла зрозуміла, що за швидкохідним кораблем вона ніяк не встигне. Смішно було й думати про таке. Це ж не вітрильник. Зустріла знайомого дельфіна.

— Десь ти пропала, Хейло. Давно тебе не бачив. Питав у твоїх сестер — не кажуть. Де ти була?

— Багато розповідати. Ти краще от що: давай з тобою помандруємо у далеку подорож.

— Куди?

— А я й сама не знаю. Мені треба он за тим кораблем. Куди він попливє, туди й мені треба.

— Я не знаю, для чого це тобі, але, якщо ти так хочеш... скорше сідай мені на спину та й попливемо. Тримайся тільки.

Та й попливли. Це була дуже небезпечна подорож. Найбільше Хейла боялася акул. Вони всюди пантували за здобиччю і нападали несподівано. Ще й від людей треба було ховатися, аби їх не помітили з корабля. Але найгірше було те, що не могли вони з дельфіном пливти без перепочинку. Кораблю що? Він пливе собі. Живим істотам було важко змагатися з машиною. Хейла зрозуміла, що не зможе довго пливти за кораблем навіть у дельфіна на спині. Треба було щось думати.

Коли хвилі принесли просто в руки Прудивусу черепаховий гребінець Хейли, морський цар подумав, що з його доњкою щось трапилося. Гукнув він, що було сили, аби всі риби негайно розвідали, де його Хейла і що з нею. За довгі віки ніхто не бачив в морі стільки риби. Однак про Хейлу ніхто нічого сказати не міг. Ні живої, ні мертвої Хейли в морі не було. Прудивус розхвилювався не на жарт. Лише потім, трохи помізкувавши, він здогадався, що вона, очевидно, якось здійснила свою мрію — стати людиною, щоб бути з тим ненависним рибалкою. Звичайно, його можна було знайти і втопити. Але ж Хейлу в море вже не повернеш. Хто ж їй міг допомогти здійснити її задум? Сама Хейла не змогла б. Це він зінав.

«Хто ж? Хто ж їй допоміг?»

І раптом здогад обпік Прудивуса, аж в його холодних грудях жарина запекла.

— Це він! Тільки він! Король вітрів! Більше ні кому. Це він зважився виконати дівочі примхи Хейли. Ах, ти ж, старий трутню! Я ж тобі покажу, як жартувати з Прудивусом! Я затоплю, я рознесу твій поганий острів до останньої піщинки! Ой, знатимеш! Ой, поплачеш у мене! Та й кинувся збирати здоровенні хвилі, а сам осідлав найбільшу. І все те помчало до невидимого острова Короля вітрів. Дорогу до того острова Прудивус добре знов, бо не раз плавав сюди за порадою і за доброю науковою. На мить зупинився Прудивус, все оте згадавши. Але тільки на мить. А потім, набравшись зlostі, продовжив шалений біг, вигукуючи свій бовий клич. Здригнувшись острів від потужного удару хвиль. Пересилуючи шум штормового припливу, загукав Прудивус:

— Ану, виходь, старий гріховоднику! Не ховайся у своєму замку — не допоможе! Я однак знайду тебе. Краще сам виходь! Я покажу тобі, як збивати з доброго шляху порядних дівчат.

Вийшов до нього старий і сивий Король вітрів, спокійний, врівноважений, аж соромно стало Прудивусу за свою зухвалість.

«А може це й не він, — подумав морський цар, — а я так відразу й накинувся. Якось воно недобре вийшло».

Король вітрів вітально підняв руку і загукав:

— Привіт, синашу! Довго я чекав, коли ти прийдеш подякувати за науку, і нарешті дочекався. Ну спасибі, що не забув старого. Але для чого стільки галасу?

Прудивус зупинив бурхливі хвилі і вийшов на сушу. Йому було трохи ніяково. Його гнів, як на броню, наштовхнувся на непорушний спокій Короля вітрів та й принишк. І морський цар вже спокійно спітав:

— Чи не ти, Королю, допоміг моїй доньці Хейлі стати людиною?

— Людиною, кажеш? А мені щойно розказали, що твоя Хейла, як шалена, катається собі по морю на дельфіні.

— На дельфіні? — Прудивус ошелешено роззвавив рота, немов йому, як отій рибі, забракло повітря.

— Ага, на дельфіні. Дивитися, таточку, треба за своїми доньками, а не воювати з старим королем, котрий нічого поганого тобі не зробив.

— Ну я їй! Ну я їй вlashтую!

І повернувся, щоб іти геть, та Король вітрів зупинив його.

— Скажу тобі, друже мій, не тримай Хейлу, не чини їй перешкод до її щастя. Нехай любить, якщо їй любиться.

— І віддати її рибалці?

— То ю що? А коли вона з ним буде щаслива?

— Вона може бути щаслива тільки в морі. Вона має стати морською царицею.

— І ти її присилуєш навіть тоді, коли вона не хоче?

— Звичайно. От піймають її мої хлопці — і я власноруч прикую її до трону.
— І що доброго ти зробиш? А може Хейла все життя проклинатиме тебе і ту осоружну корону?

— Нічого. Поклине і перестане, бо звикне.

— Ну що ж... бачу, що мої поради тобі не потрібні. Іди і чини, як знаєш.

Поплив Прудивус, осідлавши свою найбільшу хвилю. Затихло, вгамувалося море. Спокій довкіл. Вітри повкладалися спати, забувши про свої обов'язки.

А тим часом Хейла придумала, як їй встигати за швидкоплинним кораблем. Вона пересідала з одного дельфіна на другого і так мчала без перепочинку. Інколи Хейлі здавалося, що вона ось-ось засне і впаде у хвилі. Звичайно, вони не причинили б їй зла. Могли б хіба що віднести її до батьківського дому, не думаючи про те (бо хіба ж хвилі можуть думати?), що для Хейли це було б чи не найбільше зло.

Раптом Хейла наче вигулькнула з забуття. Довкола неї море не-наче кипіло. Вирували високі хвилі. Всі чотири вітри, наче зійшлися у шаленому герці. Вони сходилися грудьми і вили, як дики звірі. Хейла на своєму віку ще такого не бачила і не чула. На якусь мить їй стало страшно. Але тільки на якусь мить. Бо наступна її думка була про корабель, про моряків і про Андрія.

«Як же ж вони там? — майнула думка, — вони ж не жителі моря. Як же їм врятуватися серед такої стихії?»

— Вперед, — гукнула Хейла дельфіну.

— Не можу, красуне. Нас неминуче розіб'є об корабель. Ми загинемо.

— Тоді я сама.

— Не роби того, Хейло. Ти не зможеш змагатися з високими валами. Зараз хвилі тебе не послухаються. Ти їх не зупиниш.

— Але ж цей корабель не може загинути. Там мій хлопець.

— Він загине, Хейло. Ми його не врятуємо. Ні корабель, ні твого хлопця.

— Ні, — крикнула Хейла і шубовсьнула у хвилі. Вони підхопили її, потім закрутigli, а ще за мить її накрив високий морський вал.

«Треба пірнути, — подумала Хейла, — там під водою спокійніше».

І Хейла опустилася на глибину. Тут і справді було затишніше. Тепер треба було визначити, де зараз перебуває корабель. Раптом Хейла спершу відчула, а вже потім побачила чотирох своїх братів-велетів. Вони були дуже веселі. Найстрашний сказав:

— Тримаймося разом, аби хвилі нас не роз'єднали.

А наймолодший докинув:

— Зараз ми його на цурпалки рознесемо.

Старший трохи завагався:

— Шкода із-за одного рибалки нищити цілий корабель.

Тут всі разом загукали:

— Шкода! Чого тобі шкода? А сестру тобі не шкода?

І тут Хейла, збагнувши, про що йдеться, у розпачі загукала:

— Братики, голубчики! Не губіть! Пожалійте мене!

— Хейла! Сестра!

— Звідки ти взялася?

— Ми вже думали, що тебе й на світі нема.

— Я є, хлопці, є. Прошу вас, не губіть корабель.

— Не можемо, Хейло, — суворо сказав старший брат, — такий наказ батька. А ти знаєш, ми звикли виконувати його наказ.

— Знаю. Але послухайте. Разом з кораблем ви погубите й мене.

— Все, хлопці, пішли. Пора.

І вони стали підніматися на поверхню, де кипіла стихія. Хейла піднялася разом з ними і опинилася біля самого корабля. Хвиля підхопила Хейлу і в нестримній дикій люті готова була розбити її разом з приреченим кораблем. Тут Хейла загукала до хвиль, згадавши, що вона — донька морського царя і що колись хвилі слухалися навіть помаху її руки.

— Стійте, хвилі! Зупиніться! Перестаньте шаленіти. Я — Хейла, ваша повелителька. Припиніть негайно ту веремію!

Хвилі стихли, але дужі вітри були їй непідвладні. Вона не могла їх зупинити. Брати-велетні вхопили корабель за кіль і він затремтів у їхніх руках, як перелякане жива істота. Ось зараз! Ще мить — і корабля не стане. І тоді Хейла доторкнулася до кожного з братів плавником акули — і вони, наче сонні риби, опустилися на морське дно.

— Нехай відпочинуть — то може подобрішають, — сказала Хейла і подула у мушлю. І тут-таки до неї з'явився Король вітрів.

— Вгамуй своїх вітрів, — крикнула Хейла.

— Не можу, Хейло. Твій батько і так на мене сердиться.

— Нехай сердиться. Що тобі до того? Скорше вгамуй їх, бо корабель більше не витримає.

І раптом на морі настав штиль. Море вгамувалося, вітри полетіли собі кудись. Моряки на кораблі полегшено зітхнули, і капітан повів своє потріпане судно до найближчого порту. Ніхто на кораблі й не підозрював, кому вони мають бути вдячні за свій порятунок. Хейла безсило опустилася на морське дно. Їй потрібен був відпочинок. Вона його вартувала.

— Сильна істота Хейла, — тихо сказав Король вітрів. — Вона гідна бути людиною. У неї людське серце, і вона вже ніколи не зможе стати справжньою русалкою.

І Король вітрів повернувся на свій острів.

Незабаром корабель увійшов у води, котрими володів інший морський цар, і тут Прудивус зі своїми синами був людям не страшний. А ще по недовгім часі мандрівники потрапили в ту країну, куди, власне, вони й пливли. Це було невеличке королівство, котрим правив розумний король Левіс. Була тут, звісно, і принцеса. Бо що за казка без принцеси? Та й королівство без принцеси нікуди не годиться. І принцеса та, ясна річ, була красуня. Но як же інакше? Хіба ви коли-небудь бачили негарну принцесу? А якщо і бачили, то наприкінці казки вона неодмінно ставала красунею. Отож, принцеса Марієтта була гарна і розумна. Була ще зовсім юна, але батько змолоду привчав її до трону королеви, тому вона бувала на всіх прийомах і долучалася до вирішення всіх проблем, що виникали в королівстві. Оскільки Марієтта була юна і прекрасна, то не важко здогадатися, що вона, так би мовити, з першого погляду закохалася в Андрія — наймолодшого на кораблі. Він був зовсім не схожий на всіх тих принців, що її оточували. Були слізози, була істерика — без того юні принцеси ніяк не можуть, а закінчилося все тим, що король залишив Андрія жити в своєму палаці і приділяв йому дуже багато уваги. Це було дуже дивно, якщо зважити на те, що хлопець був зовсім простого роду і в цілій делегації був собі лише моряком. Образливо було для більш поважних членів команди. Але що вони могли? Та й король нічого не міг вдіяти. Чого не зробиш задля рідної дочки?

Корабель стояв у порту. Людей розташували дорого і почесно. Прощальної аудієнції у короля ніяк не можна було добитися, а без того відпливти — король образився б, а Андрій розкошував собі у королівському палаці, ніби принц якийсь. Дехто пробував натякнути королю (може він того не знав чи забув, може його просто введено в оману), що хлопець цей простого роду і поважною персоною не є. Король зниував плечима і нічого на те не казав. А що скажеш, коли принцеса закохалася в нього так, що готова була негайно вийти за нього заміж. Король був сам не свій від такого принцесиного вибрику. Але що мав робити? Не те, щоб він був проти такого зовсім простого зятя. Ні, проти він не був. Левіс був мудрий король. Але ж що скажуть сусідні королі? На руку його дочки є багато претендентів — високих принців. А вона... і годі було її якось урезонити чи відмовити.

Поки що в палаці кипіло, клекотіло. Бали, полювання і ще всякі розваги. І все це заради Андрія. Поступово таке ледаче життя сподобалося хлопцеві, і він вже подумував, чи не лишитися йому і справді у тому королівстві. А чому б і ні? Одружитися на принцесі! Таке йому і приснитися не могло. А Хейла? Ні, він її не забув. Часом серед пінистих морських хвиль йому ввижалися її зелені очі, але вона відійшла кудесь у спогади. Ті спогади були гарні, лоскітливі. Ніби взимку раптом згадувалося літо.

Але розваг було стільки, що занурюватися у спогади Андрієві було просто ніколи. Та й принцеса Марієтта була поруч. А вона була молода і гарна. Андрій дивився на неї — і тоді зовсім забував про Хейлу. А потім, коли залишався на самоті, його починало мучити сумління.

— Вона ж так любила мене. А я? А я так і не визначився зі своєю любов'ю. Добре, що я Хейлі так нічого й не пообіцяв.

Йшлося до весілля Андрія з принцесою Марієттою. Ще залишалося узгодити якісь дрібниці. Всі вже про це говорили. Але найголовніше те, що Андрій і досі не просив її руки. Певно, ніяк не насмілювався. Бо що інакше? Ніхто тому великого значення не надавав. Попросить. Куди дінеться? Хто ж відмовиться від свого щастя?

Якось до Андрія, подолавши чимало перепон, пробрався хтось з його команди. Це було зробити нелегко. Принцеса боялася, що друзі можуть відмовити Андрія від його намірів, хоч вона про ті наміри ще нічого не знала. Принцеса веліла пильнувати, аби до нього ніхто не заходив. Отже, не впильнували.

— Ти що, Андрію, з глузду з'їхав? Навіщо тобі та принцеса? Хіба для тебе дівчат мало?

— А ти б відмовився? Тільки чесно.

— Дівчина вона гарна. Але ж принцеса! А це ж морока, хай йому біс! Бути королем! Сам подумай: ну який з тебе король? Ти — рибалка — от хто ти. Краще вже Хейла. Чи ти зовсім за неї забув? Вона також гарна.

— Але ж не принцеса.

— А ти конче хочеш принцесу. Дурень ти. А Хейла, як ходять чутки, морська царівна.

— Скажи чесно... а може ти й не знаєш. Мене ж навмисне спровадили сюди, аби я забув про Хейлу?

— А ти забув?

— Ну, не те, щоб зовсім забув, але...

— Кажуть, наші бачили Хейлу.

— Де? Тут?

— Уяви собі. Ходила, кажуть, за тобою питала. А потім, кажуть, пла-кала над морем. Сам я не бачив — хлопці розповідали.

— Не може бути. Це якась брехня. Як би вона аж сюди дісталася?

— Бачиш, дісталася. Любить тебе — от і дісталася. А за що любить — ї сама, мабуть, не знає. Бо хіба ж варта такого любити?

— Ну знаєш...

— А за що тебе, зрадника, любити? Та це справа твоя. Але, Андрію, хлопці сердяться. А капітан — так той просто-таки лютує. Ти собі, якщо хочеш, залишайся, але нехай твій король нас відпустить з миром. Ми ж не полоняники. Ми — посланці поважної держави.

— Це ти від себе говориш чи від команди?

— Від команди, звісно. До тебе ж нікого не пускають. Навіть наш капітан пробував пробитися, та в нього нічого не вийшло. Тебе тримають, як полонянина чи в'язня, тільки що в золотій клітці.

— А я про таке й не знав. Ще й думав собі: чому це хлопці не заходять?

— Ото я й кажу тобі: вибирайся, хлопче, з тієї пастки, доки ще останні дверцята не зачинилися. Тікай звідси, доки не пізно. Бо, якщо король нас з почестями не відпустить, то ми і без його почестей попливемо собі. Ні, ми не скаржимося. Нас розташовано у дорогих готелях, добре годують, але ж нас вдома чекають: у когось жінка, діти, у когось дівчина. Так що ти думай. І обов'язково поговори з королем. А я пішов. Мені не можна довше, щоб моєму товаришу з охорони не влетіло.

Тієї ночі Андрію приснилася Хейла. Вона стояла на березі моря. Її зелені очі були сумні-сумні. Вони з любов'ю і німим докором дивилися на нього. А потім Хейла заплакала. З її зелених очей витікали зелені сльози і падали в море. І від них піниста хвиля теж ставала зеленою. Андрій дивився на ту зелену хвилю, він відчував запах моря, його терпкий солоний запах. І раптом йому так захотілося вийти в море. Ні, не на швидкохідному кораблі, а на рибальському човні. Пливти з хлопцями-риболовцями, а потім відчути вагу вилову і довго милуватися рибою у срібній лусці і дихати, дихати морем, навіть тоді, коли ти вже на березі, коли ти вже вдома, у своїй оселі, що наскрізь пропахла рибою. І ти сам пропах рибою. І від того тобі смішно і весело. І ти живеш, живеш! Вільний, як море.

Андрій проکинувся. Крізь відчинене вікно проникав аромат якіхось екзотичних квітів. Запаху моря тут і близько не було, хоч воно плюскотіло ось тут, недалечко, але від нього відгородилися парканами, деревами, кущами і дурманним запахом тих екзотичних квітів. Казали, що принцеса Марієтта не любить моря.

«Не любить моря! Хіба ж його можна не любити, коли воно живе в тобі чи ти живеш у ньому? Не любить моря! А Хейла? О, Хейла до нестягами любить море. І все ж... вона покинула море заради мене. Не захотіла стати морською царицею, відмовилася від корони. І все заради мене. А Марієтта? Вона зреklärася б корони? Не знаю. Треба буде якось у неї спитати».

Гуляючи з принцесою в саду наступного дня, Андрій знічев'я запитав:

— Скажи, принцесо, а чому до мене не пускають нікого з моєї команди? Хіба я полоняник?

Принцеса знітилася.

— Ну чому полоняник? Ти — мій наречений. Навіщо тобі спілкуватися з тими... гультіпаками?

— Ну чому з гультіпаками? Це мої друзі. А для королівської родини це почесна делегація поважної держави. А якщо вони для тебе гультіпаки, то я — один з них.

— Я думаю, що ти не можеш скаржитися на брак уваги і пошани. І твоя команда також.

— А чому твій батько і досі тримає їх, як заручників, нехай навіть почесних, та все ж заручників, і не відпускає їх додому?

— Бо, чомусь я впевнена, що ти пойхав би з ними, а я того не хочу. Мені хотілося б, що всі твої друзі гуляли на нашому весіллі.

— На нашому весіллі? Але я ж ще не просив твоєї руки, принцесо.

— Але ж до того йдеться. Ми обоє це розуміємо. Це справа часу. Я знаю, що тільки твоя несміливість заважає тобі просити моєї руки. От я, власне, хотіла тебе підбадьорити: сміливіше, юначе. Принцеса чекає на твоє освідчення. Мій батько вже дав свою згоду на наш шлюб. Я також. Один тільки ти мовчиш. Пора, хлопче, і тобі сказати своє слово. Всі його чекають. Особливо я.

І принцеса крадькома зітхнула.

— Скажи, принцесо... а якби треба було зробити вибір: чи корона, чи я... Що б ти вибрала?

— Смішне питання. Смішне чи дивне. Тут же очевидно. І задумуватись не треба. Наречених може бути багато: не один, то другий. А корона тільки одна, на все життя. То як можна порівнювати? Звичайно, я вибрала б корону.

— Зрозумів.

— А хіба могло бути інакше?

— Могло б, принцесо. Я знав одну дівчину, котра заради хлопця відмовилася від корони. Та чого там... заради мене відмовилася від корони.

— Ну й дурна. Тепер, мабуть, шкодує.

— Не знаю. Може й шкодує. Я не бачив її цілу вічність.

— Не бачив і не сумуєш?

— Не знаю. Іноді здається, що не сумую, а часом так запече, так затисне коло серця, що так, либонь, і злинув би птахом, щоб побачити море і її.

— О, це ненависне море! Недаремно я так не люблю його. Я б наказала його випустити. Але куди, коли в ньому стільки води? Я й ту дівчину не люблю, котра із-за тебе відмовилася від корони. Якби та дівчина раптом з'явилася тут, я б наказала її убити. Але признаїся, ти все це вигадав?

— Що вигадав? Море я не вигадав. Ти можеш побачити його сама.

— Та не говори мені про те огидне море. Про дівчину розкажи. І про її корону. Вона що, також принцеса? Як і я?

— Ні, вона царівна.

Що морська царівна, Андрій не сказав: боявся що Марієтта підніме його на сміх.

— Краща за мене?

— Ну... не знаю. Ви обидві красуні.

— Ах, ти, негіднику! Як ти смів рівняти мене з якоюсь... з якоюсь вертихвісткою!

— Ну, принцесо, навіщо так? Ти ж її зовсім не знаєш.

— Знаю, знаю. Вона така ж огидна, як твоє море. І ти огидний. Іди геть! Я накажу своєму батькові стратити тебе.

— За що, принцесо?

— За те, що ти мене не любиш.

— Хіба за таке можна стратити?

— Можна! Можна! Мені все можна, бо я — принцеса! Бо я — майбутня королева!

— Корова має бути розумною.

— А по-твоєму, я дурна?

— Не можна ж стратити людину тільки за те, що вона тобі про себе все чесно розказала.

— Мені все можна! Або ні, я тебе не страчу. Я накажу посадити тебе у в'язницю, а сама буду кожного дня приходити і дивитися на тебе, бо ти дуже гарний.

— Е, принцесо, коли ти мене посадиш у в'язницю, то від моєї вроди дуже швидко і сліду не залишиться. Неволя і краса несумісні, вони між собою не дружать. Однак ти, принцесо, жорстока. Така гарна і водночас така жорстока. І любов твоя теж жорстока.

— А ти... а ти... та як ти смієш?

Її гарне личко споторила лютість. Воно на якусь мить втратило свою красу. Перед хлопцем стояла зла і небезпечна дівчина, готова на помсту, готова на найгіршу муку приректи того, кого ще так недавно, здається, любила, за кого ще зовсім недавно збиралася заміж.

— Ну? Чого стоїш? Я ж тобі наказала іти геть.

Андрій повернувся і пішов у відведеній йому покої. Він був стривожений поведінкою принцеси.

«Ото вляпався, — подумав хлопець. — Треба ж таке! А якщо вона дізнається, що Хейла тут? Ні, треба щось робити. І то негайно. Найперше треба зустрітися з королем».

Цього дня мало відбутися полювання без дам. Полювання на особливо хижих звірів. Король неодмінно мав там бути. Він би нізащо не відмовився від такого задоволення. Андрій полювання не любив. Його вражала звіряча кров, люті і врешті-решт смерть. А особливо його вражали очі звіра перед смертю. Вони приречені дивилися на людину,

ніби питали: за що ти мене убив? Андрій був рибалкою. Це було його ремесло, його професія.

Коли вже всі зібралися, коли вже всі були верхи на добрих конях, з рушницями, а обіч гарцювала охорона, Андрій під'їхав до короля — мав для себе такий привілей.

— Ваша Величноте, я просив би приділити мені кілька хвилин уваги. Нам треба поговорити.

Король засвітився усмішкою. Він був певний, що хлопець нарешті відважився і таки буде просити руки його доньки.

— Це дуже нагально? — спитав, все ще посміхаючись.

— Так. Бажано якнайскоріше.

— Добре. Я до твоїх послуг, юначе. Десь на пікніку після полювання виберемо якусь часинку.

Часинку король вибрал. Не даремно ж його всі мали за мудрого короля. Він не сумнівався, що розгадав наміри Андрія. Не дуже він радів з такого зятя, але проти доньки так рішуче піти не міг. Та хлопець заговорив зовсім про інше.

— Ваша Величноте, я вам дуже вдячний за виявлену до мене увагу. Я й не знаю, за що мені така честь.

«А хлопець не лицом шитий, — подумав король. — Вдає з себе просто-го, а насправді не дурень».

— Але, як у нас кажуть, гості мають і честь знати. Мої хлопці додому просяться. Їх там вдома родини чекають.

Становище було більш, ніж делікатне. Хлопець руки його доньки не просив.

«Невже мені, королю, самому пропонувати свою доньку за дружину тому нахабному, зухвалому рибалці? Тільки такої ганьби мені ще бра-кувало!»

І він сказав:

— Принцеса Маріетта і я... ми будемо дуже засмучені вашим від'їздом. Для нас час збіг зовсім непомітно. Ми й не думали, що в нашому королівстві хтось може нудьгувати. У нас королівство, хоч і невеличке, зате мирне та веселе.

— Прошу не мати за образу, ясний королю. Нам тут все дуже сподобалося. Особливо мені. Але ж не можемо ми зловживати вашою гостинністю.

— Добре, — знехотя сказав король. — Ми порадимося, як гідно вас відпровадити.

Сказав так, а сам задумався.

«Що ж я скажу Маріетті? Це буде крику і плачу на все королівство. А я терпіти не можу жіночих сліз. От що хочеш, те й роби. А сором який! Всі ж вже не сумнівалися, що буде весілля. Маріетта сама винна. Вона

і не збиралася робити з того таємницю, бо була надто впевнена в собі. А тепер що? І не збрешеш, що принцеса чи я його не захотіли. Не збрешеш, бо весь двір бачив, як ми перед ним запобігали. От халепа! І не знаєш, як тієї халепи позбутися. Хоча... от я таки і справді мудрий — здається, придумав! — король аж посміхнувся. — З ним же може що-небудь трапитися. З усяким може трапитися нещастя. Тоді б ми його пишно поховали, поплакали б навіть. О, принцеса Марієтта пролила б море щиріх сліз, в тому я не сумніваюся. І це всім зрозуміло — наречена. Їй би співчували. Все. Вирішено. Так і зробимо. Принцесі — ні слова».

Був оголошений прощальний бал, на котрий мали запросити всю команду. Тільки принцеса нічого не знала. Навіщо їй було те знати, коли цей бал не мав відбутися? В ніч перед балом мав загинути Андрій. Його мала вкусити змія. Таке лиxo! Зробити це було дуже просто. Хлопець завжди спав з відчиненими вікнами. Вікна виходили в сад. Королівські слуги пустили змію через вікно, а там вона вже сама знала, що їй робити, на те вона й змія. Слуги пішли собі геть, ніби вони до того не-причетні. Змія вже майже перелізла через вікно, та чомусь зупинилася, наче задумалася, чи треба їй туди лізти. І тут з-за дерева вийшла Хейла і спритним рухом доторкнулася до змії плавником акули. Змія повисла на вікні. Тоді Хейла вхопила її і вбила, вдаривши об стіну, і, ще не вірячи, що вона мертвa, розчавила її своїми черевиками. Аж піт зросив чоло дівчини. Такого їй ще ні робити, ні навіть бачити не доводилося.

Хейла відчувала якимсь чуттям, котре поки що не відоме людям, що її коханому загрожує якась небезпека. Що саме йому загрожує і звідки, того Хейла не знала. Вона вже кілька ночей була насторожі. І от таки допильнувала. Що ж робити далі? Хейла поспіхом перелізла через вікно і поторсала Андрія за плече.

— Прокинься, — сказала тихо. Побачивши в пітьмі Хейлу, Андрій подумав, що це йому сниться. Він розплющив очі, але Хейла не зникала. Вона все ще стояла перед ним.

— Невже не сон? Хейло, як ти сюди прийшла? Тут скрізь сторожа.

— Любляча дівчина все може. Але дивися — і це теж не сон. Он змія, я її здолала. Вона мала тебе вкусити.

— Змія? Звідки вона взялася в королівському садку?

— Я бачила, як її принесли двоє слуг і пустили в твоє вікно, а самі повтікали. Я встигла її...

— Хейло, але ж це страшенно небезпечно.

— Зараз і мені лячно. А тоді я про те не думала.

— Хейло, люба, іди, щоб тебе не спіткало лиxo.

— Як я маю тут тебе лишити?

— Іди, моя Хейло. Ти мене врятувала. Більше мені не загрожує вже

нічого, принаймні сьогодні. А завтра, думаю, мене вже тут не буде.

— Повертайся до моря. Тут зло. Я його відчуваю, а ти ні. Я боюся за тебе.

— Іди, Хейло, не бійся.

— Раніше я тільки боялася, аби ти не покохав іншу, а зараз я боюся, аби тобі ніхто не причинив зла. Якщо ти її любиш, то... будь з нею. Аби ти тільки був щасливий.

І Хейла заплакала. І сльози у неї були зовсім не зелені, а звичайні, такі, якими плачуть всі дівчата на світі, котрим щось болить.

— Хейло, я її не люблю і з нею не буду. Я люблю тільки тебе і буду тільки з тобою. Дай нам лише вирватися звідси. А знаєш, Хейло, мені снилося, що ти плакала і що в тебе були зелені сльози.

Хейла посміхнулася. Вона була зараз дуже мила і кумедна, заплакана, з усмішкою на устах.

— Зелені сльози? Ні, вони у мене звичайні.

— Іди, Хейло, іди, люба. Незабаром ранок.

І поцілував її, ніжну і трепетну, а разом з тим дужу і сильну, котру він любив і не проміняв би її на жодну принцесу.

Король Левіс з нетерпінням чекав ранку. І жаль було йому того цікавого хлопця, але репутація його доньки була понад все. Ще тільки браливало, щоб пішов поговорів, що якийсь там рибалка не захотів взяти за дружину принцесу Марієтту. Ганьба! Левіс мусив вчинити так, як вчинив. Він готовував себе до сумної звістки, яку він збирався почути. Ця звістка мала його вразити, приголомшити. Треба було все продумати: що сказати, як просльозитися, як ту сумну звістку повідомити принцесі. Все мало значення. А потім покарати... напевно, садівника, що недбало стежить за королівським садом. Звідки тут могла взятися змія? Таке неприпустимо. І все це має виглядати широко і непідкупно. Що поробиш? Король — це не тільки розумний дипломат, а ще й добрий артист.

Тут увійшов слуга і доповів:

— До вас проситься Андрій. Ну, той, з корабля.

— Андрій?

Це короля і справді приголомшило, і вдавати не треба було.

— Нехай заходить.

Увійшов Андрій, тримаючи в руках змію. Неживу змію. Король зблід.

— Я радий бачити вас, юначе. Але звідки ця жахітна бридота?

— Це, Ваша Величність, символ королівської дружби. Я повезу ту змію на свою батьківщину і всім буду розповідати, як зі мною обійшлися у вашому «гостинному» королівстві.

— Це образа! Це наклеп! Я накажу скрати садівника за недогляд.

— Як же ви здогадалися, що ця зміюка з вашого саду? Чому ж ви мовчите?

— Я чомусь так подумав.

— Ви правильно подумали, Ваша Величноте. Тільки скарати треба ваших двох слуг, що пустили її у вікно до моєї кімнати. Або ще кого-небудь, хто дав слугам такий наказ. Та це вже не моя турбота. Я прийшов попрощатися, бо я вже поспішаю на свій корабель. Сьогодні ми відпливаємо, не чекаючи на королівську прощальну аудієнцію.

— Чекайте, юначе, тут щось не так. Я ж оголосив прощальний бал.

— Будете бенкетувати і кружляти у веселих танках все самі, без нас.

— Скажіть ще одно, юначе... А звідки вам стало відомо про двох слуг, що, як ви кажете...

— А-а! У мене, Ваша Величноте, також є своя недремна сторожа. Не тільки у вас. Про цей епізод знають уже на нашому кораблі, так що я не радив би щось ще проти мене затівати.

— Ну що ви! Як ви могли таке подумати! Я лише міркую, як загладити це страшне непорозуміння, що так прикро виникло між нами. Я запевняю вас, що це прикро непорозуміння. Ні я, ні принцеса до того непричетні. І як вона, бідна, це переживе?

— Нічого, переживе. Принцеси живучі. Знаю лише одно, що я її не скривдив. Я не присягався їй у вірності, я не просив навіть її руки, так що принцесі ображатися на мене нема за що. Бувайте здорові, Ваша Величноте! І нехай вас ніколи не кусають змії. Накажіть мене звідси випустити.

— Чекайте. А Марієтта? Хоч попрощайтесь з нею. Між вами була така приязнь. Тільки викиньте ту гидоту, бо вкрай перелякаєте бідну дівчину.

— Ще рано. Нехай принцеса додивляється свої солодкі сни. А я піду вже.

Король ще щось хотів сказати, але тут почувся сильний грюкіт біля воріт королівського палацу. Вбіг переляканий слуга. Він сказав, що біля воріт велика група моряків. Вони вимагають відпустити їхнього Андрія.

— Нехай іде. Його ніхто тут більше не затримує. Прикро, юначе, що ми так прощаємося. Я думав, що ми поріднимося.

— Може й я так думав, але на щастя...

Тут вбігла заплакана принцеса. Волосся її маяло розпущене, одяг висів на ній будь-як. Для принцеси це було неприпустимо. Вона вже все знала. Її горе було таке велике, що жаль було на неї дивитися. Показуючи на змію, вона, плачуши, сказала:

— Це ти, тату, зробив, я знаю.

— Марієтто, опам'ятайся.

— Не треба мене припам'ятовувати. Я не перший рік живу у королівському палаці. Це ти, тату, зруйнував мое щастя.

— Але ж він не хотів тебе, Марієтто. Простий рибалка не захотів принцесу! Яка ганьба!

— Тепер ганьба ще більша. А може б я умовила його, ублагала.

— І не сором тобі, принцесо, таке казати?

— Ні, не сором. Пам'ятаєш, хлопче, ти питав мене, чи могла б я заради тебе зректися корони. Тоді я ще нічого не розуміла, а зараз порозумінішла. Я ладна зректися корони, королівства і свого батька. Тільки візьми мене на свій корабель.

— Не можу, принцесо. На кораблі вже є та, котра врятувала мені життя. І показав очима на змію.

— Якби не Хейла, то я б вже з вами не розмовляв. Мене б не було. А ви б оплакували мене гіркими слізьми і готовалися б до пишного похорону.

— Що ти таке говориш?

— Говорю все, як є. До речі, принцесо, ви готові до прощального балу, що мав відбутися сьогодні?

— Який бал? Я про нього нічого не знаю. Я була дуже здивована, що мені було приготовано жалобний убір. Я й не думала його одягати. Власне, прийшла до батька спитати, що трапилося, чи не помер часом хтось з королівської родини. А воно ось що.

— А померти, принцесо, мав я. Прощайте, королівська родино. Я вже пішов. Нехай нікого з вас не кусають змії.

Біля воріт знову почувся грюкіт. Хлопець пішов, залишивши розгубленого короля і ридаочу принцесу. Розгорався гарний, погожий ранок, що обіцяв ясний, сонячний день.

Плив по морю корабель до рідних берегів. Моряки з радістю виконували розпорядження капітана. Додому! Море було спокійне і голубливе. Веселі чайки, наче раділи, що корабель нарешті повертається. Сам Король вітрів оберігав їх у дорозі, аби з ними нічого не трапилося. Старий Король вітрів милувався Хейлою та Андрієм, що любо розмовляли собі, стоячи на палубі корабля. Гарна пара! І так думав не лише Король вітрів. Так думали всі, хто їх бачив. Дорога додому завжди коротша, ніж з дому. Та ще при гарній погоді та тихій хвилі. Вдома вже їх зачекалися, тому зустрічали всі, знайомі і близькі, і навіть незнайомі прийшли зустріти корабель, що так довго десь блукав світами. Вийшла на берег і стара Ганна, що за слізами світа не бачила. Вона все журилася, що скаже Андрієві про Хейлу. Скаже, що не вберегла, не догляділа, відпустила. А хіба ж її можна було втримати? Може й загинула десь у своєму підступному морі. А може й жива. Знати б тільки, що жива...

Як глянула Ганна на корабель, як побачила усміхнену Хейлу, що стояла поруч з Андрієм, то й сама ледве в те море не скочила, аби скоріше обняти їх.

Прибувши додому, довго й не тягнули — обвінчалися. Весілля мало бути тихе і скромне. Та хіба ж ті люди дадуть тихо і скромно що-небудь відсвяткувати? На весілля йшли всі, прошені і непрошенні, з подарунками, з своїми напитками та наїдками. Все село прийшло. Один тільки дід не прийшов, котрого рибалки капітаном називали. Це він колись збурив проти Хейли всю сільську громаду. Соромно тепер старому було молодим в очі дивитися. От і не пішов на весілля. Самотньо сидів тепер біля своєї хати, ловлячи шум і гам, що котився селом. Спостережливе око Андрія помітило, що старого нема. Хоч і багато весільних клопотів у молодого, та все ж вибрав хвилинку та й городами, городами подався до діда. Ще здалеку побачив його, сивого, сумного та самотнього. Гукнув йому:

— Гей, капітане, не гоже так — змушувати молодого за вами бігати, залишивши весільну громаду. Все село зійшлося, тільки вас нема. Чи гордуєте нами, простими рибалками?

— Та ні, не гордую. Що ти! Але якось воно тоді так вийшло...

— Все. Забудьте, як і ми забули. Я вже біжу назад, бо мені довго не можна. А ви повагом, повагом, як годиться капітану, — і до нас на весілля. Просльозився старий та й пішов збиратися.

Гуляли з тиждень, доки хтось зі старих не припам'ятив, що пора вже до роботи братися та в море нарешті виходити. Такого весілля село не пам'ятало. Певно, й не було ще такого. Довго потім згадували та дітям і внукам своїм розказували.

Минуло так років сім чи вісім. У Хейли та Андрія підростав синок та й донька вже на ніжки спиналася. Стара Ганна допомагала Хейлі клопотатися біля дітей. Хейла вже давно перебрала науку Ганни і зовсім забула, що була колись русалкою. Вечорами, коли вся щоденна робота була зроблена, Хейла розповідала синові казки. Вона їх знала силу-силену. Сама дивувалася, звідки вона їх стільки знає. І все цікаві, і все такі, що їх не вичитаєш в жодній книжці. Часом і Андрій заслухається.

— І звідки ти їх береш? — питав.

— Не знаю, — розводить руками Хейла, — самі приходять.

А якось син спитав:

— Мамо, а русалки насправді бувають?

— Бувають.

— А ти про них часом казок не знаєш?

— Знаю, — тихо сказала Хейла і глянула на Андрія.

— Знаю, сину, і казки, і легенди, і правду.

Та й почала розказувати синові історію свого життя. Маленький він ще, але нехай наслухається. Колись виросте — то зрозуміє.

ЗМІСТ

ЗАМІСТЬ ПРИКАЗКИ	3
ЗАЧАРОВАНИЙ БЕРЕГ	6
ЯК ЦИГАН З БІДОЮ ВПОРАВСЯ	29
ХЕЙЛА	37

Літературно-художнє видання

Тетяна ФРОЛОВА

РОЗКАЖУ КАЗКУ

Казки

Авторська редакція
Ілюстрації *Марії Василенької*

Підписано до друку 26.12.2006. Формат 60x84/8.

Друк офсетний. Папір офсетний. Гарнітура SchoolBook

Ум. друк. арк. 4,94. Обл.-вид. арк. 3,53. Ум. фарбовідб. 3,30

Вид. № 35. Наклад 3000 прим. Зам. №

Видавництво “Край” (Львівської обласної ради).

Редактор *Ірина Цельняк*

79008, Львів, Підвальна, 3.

Комп’ютерна верстка ПП “Фенікс-плюс”.

79012, Львів, Сахарова, 7.

Надруковано з готових діапозитивів

ТзОВ “Тріада”.